

Akademide Arka Sokaklar

Türkiye'deki Üniversitelerin İnfomal Yüzü

Editör

Ramazan ERDEM

Akademide Arka Sokaklar
Türkiye'deki Üniversitelerin İnfomal Yüzü

ISBN:

© Kitabın tüm hakları saklıdır. İzinsiz kopyalanamaz ve çoğaltılamaz. Kitabın içeriğinden kaynak gösterilerek yararlanılabilir.

Kitaptaki yazıların her türlü hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

AKADEMİDE ARKA SOKAKLAR

Türkiye'deki Üniversitelerin İnfomal Yüzü

EDİTÖR

Ramazan ERDEM

YAZARLAR

Ali Murat ALPARSLAN, Arzu YİĞİT, Aslı METİN, Ayşe İSPİRLİ, Dilek KOCABAŞ, Dilruba UĞURLUOĞLU, Durmuş GÖKKAYA, Elif KAYA, Erdal EKE, Hatice GÜNEŞ, Kevser SEZER KORUCU, M. Hamdi MÜCEVHER, Mehmet ÖZMEN, Merve KİŞİ, Muazez DEMİR, Necla YILMAZ, Nezihe TÜFEKÇİ, Osman ŞENOL, Pınar ÖKE KARAKAYA, Ramazan ERDEM, Ramazan KAYA, Rukiye YORULMAZ, Selin EROYMAK, Selma DOĞANALP ÇOBAN, Seyhan ÖZDEMİR, Sümeyye ÖZMEN

ÖNSÖZ

Akademi denildiğinde diğler toplumsal kurumlara kıyasla elitist, saygın ve ayrıcalıklı bir örüntü, bu örüntünün içerisinde de somut bir yapı olarak üniversiteler akla gelmektedir. Üniversiteler ortaya çıkışlarından bu yana bu “müstesna” vasfını korumakla birlikte son birkaç yüzyıldır etkili bir şekilde toplumsal gelişim ve değışimin merkezinde yer almışlardır. Günümüzde üniversitelere bu denli önem atfedilmesinin arkasında, bu kurumların insanın ilgili olduğu ve erişebileceğı tüm alanlara dair bilgi üretme ve bu bilgiyi insanlar için kullanışlı hale getirme potansiyeli bulunmaktadır. Bugünün üniversitelerinden bilimsel araştırmalar yapması, öğrencilere eğitim ve öğretim aracılığıyla mesleki ve entelektüel beceriler kazandırması ve kendi sorumluluk alanıyla ilgili toplum yararına olacak faaliyetlerde bulunması beklenmektedir. Akademi için çizdiğimiz bu çerçeve daha çok idealize edilmiş bir manzarayı yansıtmaktadır. Ancak bir de madalyonun diğler yüzü bulunmaktadır. Bu tarafta da yüzleşmemiz gereken gerçekler vardır.

Bu kitapta, yine ana caddelerden çıkarak Türkiye’de akademinin arka sokaklarında neler olup bittiğini anlamaya çalıştık. Arka sokaklar ana caddeler gibi ışıllı değil tabii ki. Maksudumuz da arka sokak manzaraları ile karamsarlık aşılacak değil. İyiliğı ve güzelliğı yayma, kötülöklere mani olma misyonu ile hareket eden ve informal olarak *Isparta Okulu* adıyla bir araya gelmiş arkadaşların zahmetli çalışmalarıyla ortaya çıkan bu kitabın hedefi, üniversitelerimizin yapısı ve işleyişiyle ilgili gerçeklerle yüzleşmek, problemlere dikkat çekmek ve onların çözümlerine dair düşünce üretebilmektir.

Kitap, üniversitelerdeki sorunları sistematik bir incelemeye tabi tutarak bütüncül bir akademi kritiğı yapma iddiasında değildir. Arka sokakların hepsi dolaşılmamış, her bir yazarımız gezdiği sokakta neler görmüşse onu buraya yansıtmıştır. Buna rağmen her birisinin üzerinde derinlemesine düşünölecek birçok mesele kitaba yansımıştır.

Ramazan Erdem

2019

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
Üniversiteler Nereden Nereye Gidiyor? <i>Ramazan ERDEM</i>	1
Paydaşların Beklentileri Bağlamında Üniversiteler <i>Durmuş GÖKKAYA, Aslı METİN, Elif KAYA</i>	33
Akademisyenlik İkliminden Yöneticilik Mücadelesine <i>Ramazan ERDEM, Selin EROYMAK, Ramazan KAYA</i>	33
Teoriden Pratiğe Lisansüstü Eğitim Süreci <i>Dilruba UĞURLUOĞLU, Osman ŞENOL, Nezihe TÜFEKÇİ</i>	33
Akademik Emegin Dönüşümü <i>Necla YILMAZ, Hatice GÜNEŞ, Pınar ÖKE KARAKAYA</i>	33
Akademide Olumsuz Davranışlar <i>M. Hamdi MÜCEVHER, Seyhan ÖZDEMİR</i>	33
Türk Yükseköğretim Sisteminde Doçentlik Süreci <i>Erdal EKE, Dilek KOCABAŞ, Muazez DEMİR</i>	33
Üniversitelerde Akademik ve İdari Personel İlişkisi <i>Merve KIŞI, Arzu YİĞİT, Erdal EKE</i>	33
Araştırma Konusunun/Probleminin Doğuşunda Teorikte ve Pratikteki Farklılıklar Üzerine Nitel Bir Araştırma <i>Ali Murat ALPARSLAN, Mehmet ÖZMEN</i>	33
Damgalama Penceresinden Üniversiteler <i>Sümeyye ÖZMEN</i>	33
Akademisyenlerin İmkân/İtibar/İmaj Ekseninde Değerlendirilmesi <i>Nezihe TÜFEKÇİ, Kevser SEZER KORUCU, Rukiye YORULMAZ</i>	33
Akademik Kapitalizm <i>Elif KAYA, Selma DOĞANALP ÇOBAN, Ayşe İSPİRLİ</i>	33
Kitaba Katkı Yapan Yazarlar	33

AKADEMİK KAPİTALİZM

Elif KAYA
Selma DOĞANALP
Ayşe İSPIRLİ

GİRİŞ

Dünya, Sanayi Devrimi ve ardından İkinci Dünya Savaşı sonrasında birbirine bağlı çarklardan oluşan yeni bir düzene geçiş yapmıştır. Çarkları birbirine bağlayan dişliler, öyle hassas noktalardan temas halindedir ki, aradaki akım ve etkileşimin engellenmesi neredeyse mümkün değildir. Üretim, tüketim, iş, meslek, beslenme, barınma, seyahat ve hatta moral değerler... Aklımıza hangi kavram gelirse gelsin, kapitalizmle bir münasebeti, bir dirsek teması olduğu görülmektedir.

Peki gelinen nokta değerlendirildiğinde, klasik anlamda entelektüellerin var olduğu, bilim üretimini ve üretilen bilginin yayılımını sağlandığı düşünülen üniversiteler birer steril düşünce atölyesi olarak mı varlıklarını sürdürmektedirler, yoksa onlar da kapitalizmin çarklarından biri haline mi gelmişlerdir? Akademi ve akademisyenler de kapitalizmden birer cüze dönüşmüş müdür?

Kapitalizmin hayatımıza böylesine entegre olduğu bir ortamda, ‘*hayatın bir parçası*’ ya da Pierre Bourdieu’nun eleştirilerinden mülhem ‘*bir yaşam tarzı*’ olarak görülen akademinin, yaşanan süreçten etkilenmemiş olması elbette düşünülemez. *Akademik kapitalizm* adıyla kavramsallaştırılan olgu, içinde çeşitli boyutlar barındırmakta; hem üniversiteler hem de akademisyenler açısından çeşitli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Akademinin hizmet ettiği alanların, vizyon ve misyon gibi varlık amacını betimleyen göstergelerin, bu süreçte topyekûn bir değişime uğradığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Marx’ın üretim ve emeğin birbirine yabancılaşması olarak tanımladığı kapitalizm, üretim araçlarını kontrol altında tutan ve onu tekelleştirmiş sermayedarların ve emeğini belli bir ücret karşılığında işverene sunan *proleterlerin* varlığı ile tam olarak ortaya çıkar. Günümüz akademisi ele alındığında, özellikle özel üniversite bağlamında sermayenin önemli bir güç haline geldiği, bunun yanı sıra Yükseköğretim Kurumu’nun da *kontrol* ve *tekel* fonksiyonunu icra ettiği görülmektedir. Hem kamu üniversiteleri, hem de özel üniversiteler belli ücretler karşılığında eğitici ve araştırmacılar istihdam etmekte ve onlardan *özerklikle* değil belli ölçütleri (mesai saati, yayın puanları, ders saatleri gibi) tutturarak çalışmalarını istemektedir. Bu yaklaşım, tanımlanan kapitalizm yaklaşımı ile benzerlik göstermektedir.

Kapitalizm ile birlikte anılan sermaye, emek, sömürü, seri üretim, tüketim, gösteriş tüketimi, sosyal darwinizm, proleterleşme, kalite, verimlilik gibi pek çok olgunun akademideki karşılıklarını ortaya koymak ve tartışmak bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Akademide Konjonktür ve İdeolojik Tahakküm: Akademik Sessizlik

Kapitalizmle birlikte dönüşen yeni kültürde akademisyenlerden otoriteye itaat etmeleri, bilimsel çalışmalar yapmaları, kongre ve zirvelere katılmaları, danışmanlık hizmeti vermeleri ve tüm bunları gerçekleştirirken de olabildiğince *sessiz* ve *uysal* bir tavır sergilemeleri istenmektedir. Özellikle siyasi anlamda aktif bir duruş sergilemeleri iktidarı rahatsız eder. Ancak bir yandan da akademik var oluş için *uygun siyasi eğilimi* taşımaları da beklenir.

Akademisyenlerin sessizliği (*aslında bir bakıma muhalefetsizliği*; örgütsel sessizlik kavramına yüklenen müspet anlamdan ziyade, menfi duygular taşınsa bile mecburi bir sessizlik kast ediliyor) devlet üniversitelerinde siyasi ideoloji olarak iktidar ile paralel olması anlamına gelirken, özel üniversitelerde ise patron ile paralel olduğu anlamına gelmektedir.¹ İktidarlar neden akademisyenin sessiz olanını sever? Bu sorunun cevabı tarihsel süreç içinde kilise (ya da daha genel bir ifade ile dini otorite) yerine elit okullarının, toplumsal hiyerarşiyi meşrulaştırma aracı olarak kabul edilmeye başlanmasında gizlidir. Her kademedeki yöneticinin, bilhassa iktidarların karar ve politikalarının *sessiz onay mercii* olarak akademiye göstermesi ve ancak bu yolla meşruiyet kazanacağı inancı, onları akıl ve bilimi refere etmeye itmektedir.² Çünkü (*bilimsel*) bilgi, meşrulaştırılmış güçtür.³ Foucault “*Bizimki gibi toplumlarda doğruluk bilimsel bir söylem biçimi ve onu üreten kurumlar üzerine merkezileşmiştir. Tamamen siyasal bir tartışma ve toplumsal karşılaşma sorunudur.*” derken, yine meşruiyetin kaynağı olarak toplumun bilimi gördüğü ve bunun siyasal alanda karşılık bulan bir yaklaşım olduğunu vurgulamıştır.⁴ Bu noktada tam bağımsız, tabiri caizse proleterleşmeyen bir akademiye, muktedir gücün tüm beyanatlarını olduğu gibi onaylayabilecek, onun iktidarını sağlamlaştıracak bir tuğla vazifesi görebilecek midir? Bu sorunun cevabını akademik kapitalizme kapılan/ehlileştirilen *akademik sessizlerde* aramak yerinde olacaktır. Bu ifadelerden hareketle ticarileşen ve siyasallaşan, diğer bir ifade ile piyasanın merkezine oturan trend üniversitelerin, değişen akademisyen profilini de beraberinde getirdiği söylenebilmektedir.

Bu noktada dikkatle ele alınması gereken konu, konjonktüre göre yaşantı ve duruş sergileyen, belki de sistem olarak ele alınacak olursa sergilemek zorunda bırakılan akademisyenlerdir. “*Ahval ve şerait*” ya da içinde bulunulan özellikle *siyasi durum* anlamında tanımlanabilecek olan konjonktür mefhumu, Türkiye’de katı ayrımlar, radikal siyasi iklimler gibi karşılıklar bulmaktadır. Böylesi radikal siyasi iklimlerin, siyasi otoritenin kimi zaman destekçisi, kimi zaman beyni, kimi zaman ise politika malzemesi olan üniversiteleri kapsam dışı bırakması maalesef düşünülemez. Türkiye’de üniversitelerin, konjonktürel yapılanmadan nasibini almış olduğu kolaylıkla söylenebilir. Bazı üniversiteler *soltandanslı* olarak bilinirken, bazı üniversiteler *sağcı, ülkücü* gibi isimlerle anılır olmuştur. Bir kurumun içinde ağırlık gösteren ideolojik yapılanmanın, üniversitenin adı ile birlikte anılması burada *tahakküm* kavramını akla getirmektedir.

İdeolojik saplantı olarak adlandırılabilir bu *radikal* yapılanmalar beraberinde doğan *tahakküm*, esas misyonu içinde ufuk açmak, aydınlatmak olan üniversitelerin, bu misyondan uzaklaşmasına neden olacak, yetiştirdiği öğrencilerin akademik ufuklarına beklenen katkıyı sağlayamayacaktır. Ortaya çıkan profil, akademiye adanacak ufku geniş bireyler değil, *vasat altı memurlar* olacaktır.⁵ Bourdieu (1990: 39-40), Fransız akademisyani özelinde yapmış olduğu ancak evrensel niteliği de bulunan *Homo Academicus* adlı çalışmasında, akademik alanda iktidar sahibi olabilmek için edinilmeye çalışılan nitelikleri 8 başlıkta toplamış, bu başlıklar içinde *ekonomik sermaye, kültürel sermaye, akademik bilinirlik* gibi olguların yanı sıra vurgulu bir biçimde *siyasal sermaye ve siyasal bazı eğilimler* olduğunu da eklemiştir. Bourdieu, Fransa özelinde tıp fakültesinde tıp araştırmalarıyla uğraşanların siyasal anlamda *sola*, cerrah gibi daha klinik sahada

¹Özder, H., (2017), Küreselleşme ve Akademik Kapitalizm: KKTC ve Türkiye Yükseköğretim Sistemleri. *Gaile Dergisi* (407).

²Göker, E. (2014), “Ekonomik İndirgemeci” Mi Dediniz? G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı & Ü. Tatlıcan (Ed.) Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi (S. 277- 302). İstanbul: İletişim Yayınları.

³Aslan, H., (2007), Epistemik Cemaat. Paradigma Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul.

⁴McCarty, (2002), Bilgi Kültürü. Çev: Figen Yılmaz, Kitap Matbaası, İstanbul.

⁵Ulutaş İdeolojik Saplantının Akademiye Tahakkümü <http://www.setav.org/ideolojik-saplantinin-akademiye-tahakkumu/>

uğraşanlarınsa *sağa* yakın durduklarını ifade eder.⁶ Bourdieu'nun işaret ettiği gerçek bir anlamda şudur ki, akademik alanda var/kabul olmak ile siyaseten var/kabul olmak arasında yadsınamaz bir ilişki vardır. Bu da, akademinin steril olmak şöyle dursun, siyasetle içli dışlı bir yapıda olduğunu göstermektedir.

Akademik Kapitalizm

Kapitalizm, bir sarmaşık gibi soyut ya da somut varlık ve olguları kuşatmakta, onlara yeni birer görüntü (belki de albenisi hiç olmadığı kadar yüksek bir görüntü) kazandırırken, içten içe özünü yitirmesine sebep olan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Budanması ya da ilaçlanması çoğu defa sonuç vermediği gibi, burunlarını konformist hayatlarından dışarı hiç çıkarmamış kişilerin, kurumların ya da olguların bu sarmaşığın kurbanı olduğunu dahi fark edemeyip, ona hiç müdahil olmaları beklenemez. İşte kapitalizmin dört bir yandan kuşatmış olduğu kurumlardan birinin üniversite olduğunu bu noktada yüksek sesle dile getirmekte fayda vardır. Üniversite, onu dıştan içe sararak değiştiren kapitalizm karşısında, tarihsel misyonunu kaybetme noktasında gelmekte; onun tüzel kişiliğinin *bir*'leri olan akademisyenler de bu değişimden paylarını almaktadırlar. Kapitalizm, emek sömürsüne dayanan bir sistemdir. Akademik kapitalizmi bu minvalde değerlendirdiğimizde, emeği sömürülen, adeta *proleterleşen* kişilerin maateessüf akademisyenler olduğu görülmektedir. Vatansaver ve Yalçın'a göre⁷ istihdam güvencesi akademik emek ve bilginin metalaşması, sadece iş güvenliği, istihdam güvencesi, kendini geliştirme ve akademik yükselme gibi alanlarda yaşanmakta olan ve dahi gelecekte yaşanacak sorunların çok daha ötesinde onulmaz sorun alanları doğurmaya gebedir.

Daha önce Marx'a atıfla kapitalizmin, mevcut akademiye yansımaları olduğunu ve neredeyse pek çok kilit kavramın birebir karşılığının akademi içinde bulunduğu ifade edilmiştir. Bu benzetmeyi, biraz daha somut halde, bir akademisyenin akademisyen olma sürecini ele alarak gözlemlenebilir hale getirmek mümkündür. Bilim insanı olmak üzere yola çıkan, ilgili eğitim süreçlerini (lisans, yüksek lisans, doktora) *başarı* ile tamamlayan bir bireyi düşünelim. Bu süreç içinde elde edeceği şey, Marx'ın ifadeleriyle *hammadde* olan *bilgidir*. Bilgiye dair *bikirim* yapan bu kişi, yine Marx'ın deyişiyle "*potansiyel*" emek gücünü ifade etmektedir. Birikimde bulunduğu *hammadde-bilgi*'yi, *yaşamını devam ettirebilmek* ya da *refah düzeyini arttırmak* için, dönüştürüp "üretim"e geçirebilmek üzere, *piyasada* emeğini bir meta kabilinden satarak, *resmen* bir *akademisyen* olur. Artık o *potansiyel* olmaktan çıkmış, *fiili emek gücü* olarak piyasadaki yerini almıştır. Artık başkasının işletmesinde mevcut *hammaddesi* ile bilimsel bilgi üretecek ve meta olarak piyasadada karşılık bulmasını bekleyecektir.⁸

Gadamer, bugünün '*kitle*' üniversitesini niteleyen, bir yandan da fikirlerle yaşama misyonundan uzaklaştıran üç eğilimden söz eder. Artık popüler olan, *fikirlerle yaşamak* değil, "*neye/kime yarayacak?*" sorusuna verilen cevaptır. Bu *popülist* yaklaşım sonucu ortaya çıkan eğilimlerden ilki, misyon sahibi üniversitenin çöküşü ve öğrencilerin bir çeşit *insan kaynağı*, ve hatta giderek "*müşteri*" benimsenmeye başlanmış olması, diğeri bilimlerin *disiplin* adı altında *parçalara ayrılması*, böylece kendi aralarında ilişkisiz ve iletişimsiz bir hal alması ve son olarak da bu ilk ikisiyle yakinen ilişkili olarak *dar uzmanlaşmanın* ortaya çıkmasıdır.⁹ Gadamer'in üç başlıkta özetlemiş olduğu şey, adeta *akademik kapitalizmin* üniversiteyi nasıl bir dönüşüme uğratmış olduğu gerçeğidir.

⁶Karakaya, M. F., Ecce Homo Academicus Sosyoloji Dergisi, 3. Dizi, 25. Sayı, 2012/2, 103-111

⁷Vatansaver, A. ve Gezici Yalçın, M., (2006), "*Ne Ders Olsa Veririz*": *Akademisyenin Vasıfsız İşçiyeye Dönüşümü*. 4. baskı. İstanbul: İletişim Yayınları, s.39

⁸Vatansaver ve Yalçın, a.g.e., s.44

⁹Nalbantoğlu, H. Ü. "Üniversite A. Ş.de bir 'homo academicus': 'ersatz' yuppie akademisyen" Toplum ve Bilim, No. 97 (Güz 2003):7-42. S.8

Büyüküslü¹⁰ kapitalist sistem içinde üniversitelerin yüklendiği yeni misyonun kapital birikim modelinin sacayaklarından biri olmaya dönüştüğünü söyler. Yeni üniversite, sermayenin beyin gücüdür; teknoloji geliştirir, inovasyon yapar, tekniği ilerletir. Tüm bu yeni fonksiyonlar bilim üretmek, bilgiyi yaymak gibi klasik odaklardan öte anlamlar ifade etmektedir. Artık üniversite, ekonomik gelişme ve büyümenin lokomotifleri olarak görülmektedir. Geline nokta, üniversitenin o bilinen üniversite olmadığını söylemek hiç de abartılı olmayacaktır.

Bundan sonraki bölümlerde *akademik kapitalizm* mefhumuna yakın mercek tutularak, boyutları ve etki alanı anlaşılmasına çalışılacaktır. Akademik kapitalizmin kurumsal yansımaları, devleti (*tekeli*) temsilen Yüksek Öğretim Kurumu'nun beklenti ve yönlendirmelerini ele alınarak, Türkiye'deki üniversitelerin durumunun fotoğrafı çekilmeye çalışılacaktır.

Akademik Kapitalizmin Boyutları

Üniversitelerin Ticarethaneye Dönüşmesi

Üniversiteler, eğitim öğretimi sağlama, toplum sorunlarına çözüm arama, bilim ve teknolojiye katkıda bulunma ve bir gelir kapısı olma gibi çeşitli fonksiyonlarla faaliyet gösteren eğitim kurumlarıdır. Son yıllarda gelişen teknoloji ve büyüyen ekonomi ile birlikte üniversitelerin bir gelir kapısı olma anlayışı en üst seviyeye çıkmıştır. Bu bağlamda Büyüküslü¹¹ üniversitelerin küresel anlamda vizyonlarının oldukça genişlediğini, bilim ve teknolojiye olan hâkimiyetleri ve yaratıcılık yönleriyle teknoloji bazlı ekonomik büyümeye eğilerek ekonomik büyümenin bizzat sürükleyicisi olma görevini üstlendiklerini dile getirmektedir. Pietrykowski (2001), üniversitelerin artan sayılarıyla birlikte etki çemberlerinin oldukça genişlediğini bu nedenle şirketlerin, jeoloji, kimya, elektromanyetizma ve iletişim teknolojileri gibi uygulamalara eskisinden daha fazla inanmaya başladıklarını ifade etmektedir. Ayrıca Harvard'ın bir ticaret okulu, New York Üniversitesi'nin Macy onaylı perakendecilik okulu ve Cornell'in ise otelcilik okulunun bulunması söz konusu konuyu açıklar niteliktedir.¹² Miler¹³ ise üniversite ve piyasa etkileşimine muhalif bir duruş sergilemekte ve üniversiteleri büyük şirketlerin nitelikli sekreterlikleri olarak tanımlamakta ve akademik kurumların da zamanla çıkarları uğruna işbirliği yaptıkları yapılara benzediklerini dile getirmektedir. Miler'e göre büyük araştırma okulları özellikle özel olanlar, aynı zamanda mülk sahipleri, vergi cennetleri ve araştırma vekilleri olarak ifade edilmektedir.

Yukarıda ifade edildiği üzere üniversitelerin kendilerine ait yan ticari iş merkezlerinin olması eğitim yönlerinin yanı sıra bir de ekonomik hayatlarının olduğunun apaçık göstergeleridir. Bu yan iş merkezleri ekonomik canlılığın önemli kilit noktaları olmakla birlikte diğer bir kilit noktası ise üniversitelerin eğitim çatısı altında yaptığı diğer uygulamalardır. Büyüküslü,¹⁴ bu durumu üniversitelerin yönelmiş oldukları alanlara dikkat çekerek açıklamaktadır. Buna göre, üniversiteler 1980 öncesi özellikle lisans eğitime eğilirken, 1990 sonrası yüksek lisans, doktora, katılım belgeleri, kariyer zirveleri, diploma ve sertifika gibi yönetici programları ile hem ticari hem de öğrenci gelirlerine dayalı bir misyon belirlemişlerdir. Uluslararası bağlantılar, yurtdışında kampüs açma ve yurtdışından

¹⁰Büyüküslü, A. R., (2010), Akademik Kapitalizm ve Küresel Üniversitenin Yükselişi, Derin Yayınları, İstanbul, S.11

¹¹Büyüküslü, a.g.e., s.11

¹²Greenough, W.,Mc Connaughay, P. J. ve Kesan, J. P., (2007), Defining Values for Research and Technology: The University's Changing Role, Rowman&Littlefield. (içinde Miler, T., (2007), The Governmentalization and Corporatization of Research. , s. 189-209). S.192

¹³Peters, M. A. ve Bulut, E., (2014), Bilişsel Kapitalizm! Eğitim ve Dijital Emek, *NotaBene Yayınları*, Ankara.(İçinde Miler, Toby. Eğlence, Kar ve İmparatorluk Uğruna: Üniversite ve Elektronik Oyunlar. S.319

¹⁴Büyüküslü, a.g.e., s.13

öğrenci getirilmesi gibi hareketler bu bağlamda gerçekleştirilen uygulamalardan bazılarıdır.

Üniversitelerin ticari noktada cazibe merkezleri haline gelmeleriyle yeni bir kültür doğmaktadır. Bu kültürde öğrenciden önce kendi çıkarları için çalışan, üniversiteyi ofis, unvanı da nakit olarak gören içe kapalı bilim insanları yerine, bilimi teknolojiye teknolojiyi ürüne çevirebilen, marka ve patent ile iş dünyasına entegre olan, küresel takım oyunu oynayan bir bilim insanı ya da hocası yetişmektedir.¹⁵

Akademisyenler, piyasa, eğitim ve devletin oluşturduğu üçlü komplike yapıdan beslenerek biçimlenir. Üniversiteler ve benzer yapılar onun eğitilip gelişmesi için oldukça önemli yerlerdir. Andrew Ross'un ifade ettiği üzere günümüz üniversiteleri 'İ' art pour 'İ' art pour (sanat için sanat/bilim için bilim), kâr etme isteği ve ülke yöneticilerine itaat etme arasında bölünmüştür. Bu üçlü ilişki kimi zaman uyumlu bir şekilde yaşayarak devam ederken kimi zaman da çeşitli nedenlerden dolayı devam edemez.¹⁶ Bu husus üniversitelerin adaletsiz bir şekilde yönetilmesi ve ticarileşmeye maruz kalması ile ilgilidir.¹⁷

Bilimsel Yayınlarda Etik Dışı Ögeler

Bilim üretmek ve yayınlamak demektir. Bundan dolayı bilim dünyasında “yayınla ya da yok ol” anlayışı benimsenmektedir. Ancak etik ilkelere ve kurallara özen gösterilmezse araştırmacı yayınladığı halde yok olmaya mahkûmdur.¹⁸ Bilimsel yayınlarda yok olmaya neden olan bazı etik davranışlar bulunmaktadır bunlardan ilki ve en çok bilineni intihaldir. İntihal, bir başkasına ait olan bir fikrin, metodun, çalışmanın, bulguların ya da sonucun tamamının ya da bir kısmının kaynak gösterilmeden istemli olarak kopya ya da tercüme edilip yazarın kendi eseri gibi göstermesi durumudur.¹⁹ İntihalin en önemli özelliği tanımdan anlaşılacağı üzere yazarın bunu bile isteye yapmasıdır. İntihalle birlikte diğer bir etik dışı davranış ise aynı bulgu ve sonuçların birden fazla şekilde yayınlanması olarak bilinen dublikasyondur. Dublikasyonun söz konusu olduğu durumlarda yayın iki farklı dergide, farklı dillerde ya da ilk makalede kullanılan değişkenlere birkaç yeni değişken ekleyerek, aynı veri tabanından yeni bir araştırma üretme şeklinde yayınlanabilmektedir. Terfî, atama ve takdir edilme hevesi gibi nedenler kişileri fazla yayın yapmaya zorlamakta özellikle fakülte dergileri bu duruma altyapı oluşturmakta, çoklu yayınların önünü açmaktadır.^{20,21,22}

Bazı durumlarda bilimsel çalışmaya hiçbir destek vermeyen kişi ya da kişilerin adının çalışmalarda geçtiği görülmektedir. Bu durum literatürde hayalet yazarlık olarak adlandırılmaktadır. Bunun nedeni çoğu zaman tanınmış bir bilim insanının ya da bilim uzmanının adından yararlanılarak çalışmanın kabul edilebilirliğini artırmaktır. Bu tarz etik ihlalinin söz konusu olduğu uygulamalar özellikle ilaç firmaları tarafından yapılmaktadır.²³ Ayrıca tıp eğitimi ve iletişim şirketleri ghost-writer (hayalet yazarlık) hizmetleri sunar, ilaç firmaları ise bu hizmet karşısında ödeme yaparak yazılan makalelerin birer kopyasını akademisyenlere ve klinikçilere dağıtır sonunda ise bu makaleleri imzalamaları için ödeme yapar. Önde gelen tıp dergilerinde yayınlanan makalelerin onda

¹⁵Büyüksulu, a.g.e., s.13

¹⁶Peters ve Bulut, a.g.e., s.319

¹⁷Miler, T., (2003), Governmentality or Commodification US Higher Education. Cultural Studies, 17 (6), 897-904.

¹⁸ İnci, O., (2009), Bilimsel Yayın Etiği İlkeleri, Yanıltmalar Yanıltmaları Önlemeye Yönelik Öneriler, Türk Tıp Dizini.

¹⁹ TÜBA (2002b), Bilimsel Araştırmada Etik ve Sorunları. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları

²⁰ İnci, a.g.e., s.75

²¹ Sümer, C. (1998), “Türkiye’de Psikoloji Uygulama, Araştırma ve Yayınlarında Etik İlkeler; Tartışma I.” *Türk Psikoloji Dergisi*. Haziran 1998. 13(41).77-79. Ankara: Türk Psikoloji Derneği Yayını, s.78

²²Babalola, O., Grant-Kels, J. M. and Parish, L. C. (2012). Ethical dilemmas in journal publication. *Clinics in Dermatology*, 30(2),S.231 – 236. s.231

²³ Bülbül, T. (2004), Bilimsel Yayınlarda Etik. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(15): 53-61. s.55

biri hayalet yazar ürünüdür. Bu durumun en açık örneği Journal of the American Medical Association adıyla bilinen ünlü Amerikan Tıp Derneği Dergisidir. Dergide yayınlanan makalelerin %90 gibi şok edici bir kısmı araştırma bulgularının yayınlanması konusunda baskı yapan ilaç şirketleri tarafından parayla tutulan insanlardan çıkmaktadır.^{24,25,26} Hayalet yazarlığa benzer bir başka etik dışı durum ise; genç araştırmacıların çalışma ile hiç ilgisi olmayan ya da çok az ilgisi olan hoca ya da şeflerini sırf unvanları hasebiyle yazarlar listesine ilave etme durumu olarak ifade edilen armağan yazarlıktır. Bu durum bazen yöneticiler (Anabilim dalı, bilim dalı başkanları ya da şefler) tarafından zorla yaptırılmaktadır. Bunun nedeni ise yayın sayılarının göreceli olarak artmasıdır.²⁷ Bununla birlikte herhangi bir bilimsel yayın için sadece veri toplamak, finansör olmak, bölüm başkanı olmak, araştırmacının eşi, akrabası ya da arkadaşı olmak ya da istatistiksel değerlendirmeler yapmış olmak başkalarının çalışmasına sadece yazım aşamasında katkıda bulunmak yazarlık hakkı doğurmaz.²⁸ Bu tür bilimsel etik kurallarını ihlal eden durumlarda araştırmacının özelliğine ve grup içi ilkesel kararlara uygun hareket edilmeli, genç araştırmacılara ve yeni nesillere bilimsel saygınlık kazandırılmasına özen gösterilmelidir.²⁹

Dilimleme ise bir araştırmacının sonuçlarının araştırmanın bütünlüğünü bozacak şekilde etik olmayan şekilde parçalara ayırarak birbirine atıf yapmadan çok sayıda yayın yaparak doçentlik sınavı değerlendirmelerinde ve akademik terfilerde ayrı eserler olarak sunma davranışıdır.³⁰ Etik sorunlardan bir diğeri ise ölçek uyarlamadır. Yabancı literatürden çevrilen bir ölçeğin özgünlüğünün korunması gerekmektedir. Türkçe literatüre uyarlama esnasında yapılan değişiklikler, ölçeğin yapısını tamamen değiştirerek, yeniden adlandırılması etik kurallarına uymamaktadır. Ölçeğin tamamen değişmesi ve sıfırdan yeni bir ölçeğin oluşturulması gibi durumlarda ölçeğin yeni hâline uygun olacak şekilde bütün boyutlarını da içine alacak özgün bir isim konulmalıdır.³¹ Ayrıca tüm bu sorunlara ek olarak çoğu zaman gözden kaçırılan önemli bir diğer sorun ise bilimsel yayınların teşekkür kısmında verilmek istenen herhangi bir görüş, düşünce ya da öneri varsa bunun açıkça belirtilmesi hususudur. Bu gibi durumlarda çalışma ortak bir çalışma değilse herhangi bir yönden katkısı olan kişiyi söz konusu yayından sorumlu tutmamak gerekir. Çünkü teşekkür bölümünde bu kişinin yazıda savunulan tüm görüşleri destekliyor izleniminin verilmesi etik bir davranış olmayacaktır.³²

Bilimsel yayınlarda etik dışı davranışların ortaya çıkmasının birçok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerin başında kişinin yeterli ve nitelikli bir araştırma eğitimi ve disiplini almamış olması yer almaktadır. Daha sonra kişisel olarak kurumda ya da akademide hızlı yükselme isteği, ismini sık sık yayınlarda görme arzusu (Hollywood Sendromu), diğer kişiler tarafından olumlu ve başarılı tanınma ihtiyacı, kurumun veya bölümün baskısı, "fazla yayın=fazla prestij" duygusu ve parasal kazanç hırsı araştırmacıların bilimsel dürüstlüğüne dışına çıkmalarına neden olmaktadır.³³ Weed (2002), ise araştırmacıların gayri resmi yollara başvurarak etik davranışlarını ihlal etmelerinde içsel ve dışsal nedenler önemli rol oynamaktadır. Kişinin kazancını artırma, saygınlık kazanma, ün elde etme, kendini

²⁴Healy, D. ve Thase, M., (2003), Is academic psychiatry for sale?, British Journal Of Psychiatry: 182 (388-390): 388.

²⁵Moynihan, R., (2014), TheIntangible Magic of Celebrity Marketing. <http://journals.plos.org/plosmedicine/article?id=10.1371/journal.pmed.0010042>

²⁶Peters ve Bulut, a.g.e., s.321

²⁷ İnci, O., (2008), Bilimsel Yayında Yazarlık ve Yazarlıkta Etik Sorunlar, *Türk Üroloji Dergisi*: 34 (1): 108-112.

²⁸İnci, a.g.e., s.78

²⁹TÜBA., (2002a), Bilim ve Eğitim: Bilimsel Toplantı Serileri: 2, TÜBİTAK. s.24

³⁰TÜBA, 2002b, a.g.e., s.36

³¹Sümer, a.g.e., s.78

³²Day, R. A. (2001), *Bilimsel Bir Makale Nasıl Yazılır ve Yayınlanır*. Çeviri: Gülay Aşkar Altay. 7. Basım. Ankara: TÜBİTAK Yayınları. s.54.

³³Kansu, E. ve Ruacan, Ş. (2002), Bilimsel yanılmanın günümüzdeki durumu: Türleri, nedenleri, önlenmesi ve cezalandırılması. *Türk Kardiyoloji Derneği Arşivi*, 30(12): 764

beğenmişlik ya da psikolojik rahatsızlıklar gibi nedenler içsel nedenler olarak ele alınırken, yayın baskısı, rekabet, piyasa baskısı, bilim toplumunun genişlemesi nedeniyle denetim eksiklikleri ve deneyimli araştırmacıların kötü örnek olması gibi nedenler ise dışsal nedenler olarak ifade edilmektedir.³⁴ Bilimsel yayınlarda kontrol sistemi yeterince işlememekte ve yaptırımlar yetersiz kalmaktadır. Bunun temel nedenlerinden birinin piyasalaşan eğitim sistemiyle artan köprü altı üniversiteler olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte üniversitelerin nicelik olarak artması niteliğin göz ardı edilmesine neden olmuş bu da kaliteyi düşürmüştür. Ayrıca köprü altı üniversitelerin mahalle bakkalı edasıyla yönetilmesi genç araştırmacılara gerekli bilimsel ve etik eğitimlerin verilmemesi, günü kurtarma peşinde olmaları ve kısa zamanda gayri resmi yollardan köşeyi dönmeyi mubah görmeleri etik dışı davranışların artmasına neden olmaktadır

Bilimsel Ölçütlerin Sermaye Tarafından Belirlenmesi

Günümüz dünyasında kapitalizmin çatısı altında yer alan bilim camiasında, bilim nedir, bilim insanı kimdir ve bu minvalde bilimsel bilgi hangi bilgidir? Soruları oldukça büyük önem arz etmektedir. Günümüz dünyasında sermaye bilim üzerindeki etkisini her geçen gün artırmış ve bunun sonucunda ise kendi çıkarlarına uygun bilim insanı inşa etmeyi başarmıştır. Genel olarak bakıldığında ise kapitalist toplum geliştikçe ve yaygınlaştıkça sermayeye hizmet eden aydınlar bulunur ya da yetiştirilir.³⁵ Aydın yetiştirmenin yanında bu duruma ek olarak kendi ya da bir yakını tarafından kurulan şirketlerin yaptığı taramada yayımlanan makaleleri bilimsel noktada yetkin görürken, işine gelmeyen yayınları ise zaten hiç yayımlamamaktadırlar. Bu durum ise Gramsci'nin sermayenin kendi aydın profilini oluşturmasından başka bir şey değildir.³⁶ Bilimsel yayınların tarandığı veri tabanları, serbest piyasanın kontrolünde olup bugün sanal ortamda yayınlanan makaleler hızlı bir şekilde yayılarak, küreselleşen dünyada ortak ölçütlerin belirlenmesi yaygın kabul görmektedir.³⁷

Bilimin sermaye tarafından yönlendirilmesi ve bilimsel verilerin piyasada bulunan hâkim güçler tarafından manipüle edilmesi noktasında ilaç endüstrisi de oldukça etkilenmiştir. Bu konuda Bodenheimer,³⁸ bazı ilaç şirketlerinin araştırmacıların yayınlarını geciktirdiklerini, denetlediklerini ve dahası değiştirdiklerini ifade etmektedir. Bu bağlamda ilaç endüstrisi önce hastalığı ortaya çıkarmakta sonrasında ise o hastalığa tedavi yöntemi önerme adı altında ilaç pazarlaması yapmaktadır. Bu bağlamda depresyon yeni hastalıkların türetilmesinde iyi bir veri kaynağı olarak ele alınmıştır. İlaç firmaları depresyonun yanı sıra çeşitli kampanya ve manipülasyonlarla takıntılı alışveriş hastalığı, sosyal anksiyete bozukluğu, âdet öncesi disforik bozukluk ve aralıklı taşkınlık gibi çeşitli yeni hastalık türleri ortaya çıkarmışlardır.^{39,40} Bu duruma ek olarak ilaç endüstrisi dikkat eksikliği ve hiperaktive bozukluğu tanısını da gündemde tutarak çocuklarda görülen davranış bozukluklarını ilaçla tedavi edilmezse asla tedavi edilemez gibi göstererek bu kanal aracılığıyla da hedeflerine ulaşmaya çalışmaktadırlar.⁴¹

³⁴Weed, D. L. (2002)., *Preventing scientific mis conduct. The Ethical Dimensions of Biological and Health Sciences*. (Ed: R. E. Bulger, E. Heitman, S. J. Reiser). USA: Cambridge University Press. 78-86. s.80

³⁵Özder, H., (2017), Küreselleşme ve Akademik Kapitalizm: KKTC ve Türkiye Yükseköğretim Sistemleri. *Gaile Dergisi* (407).

³⁶Büken, N., Ö. (2006), Türkiye Örneğinde Akademik Dünya ve Akademik Etik, *Hacettepe Tıp Dergisi*, 37:164-170

³⁷Gillins CT. (2002), The bog-like ground on which wetread: Arbitrating academic freedom in Canada. *The Canadian Review of Sociology and Anthropology*; 39: 301-22. s.301

³⁸Bodenheimer, T. (2000), Uneasy Alliance: Clinical Investigators and The Pharmaceutical Industry. *HealthPolicy Report*, 342 (20), 1539-1544. s.1539-1540

³⁹Koermer, B. "Disordersmadetoorder". *MotherJones*, 27 (Temmuz-Agustos] 58-63, s.59

⁴⁰Moynihana, R., Heath ve Henry, D., (2002), Selling sickness: the pharmaceutical industry and disease mongering, *Br. Med. J.*, 324(7342): 886

⁴¹Moncrieff, J., (2009), *İlaçla Tedavi Efsanesi: Psikiyatrik İlaç Kullanımına Eleştirel Bir Bakış*, Metis Bilim 12. s.82

ABD’de sağlık alanında yapılan araştırmalarda ilaç endüstrinin kapladığı alan 1980’lerde %13 iken 1995’te %52’ye sıçramıştır. Yeni bir ilaç ya da tedavi yöntemi ortaya çıkarıldığında bunun nasıl geliştirileceğine dair kararları tıp bilimi değil piyasa řu soruları sorarak vermektedir. Depresyona ya da cinsel hayata karşı bir ilaç olarak mı piyasaya sürülecek; hangi dergide yayınlanacak; söz konusu ilaca ya da tedavi yöntemine paravan olacak ve yararları hakkında reklam yapmak amacıyla hangi akademisyen seçilecek? Ayrıca ilaç şirketleriyle işbirliği yapan reklam ajanslarının klinik çalışmalar yapan yan şirketleri de bulunmaktadır. Ayrıca dünyanın önde gelen ilaç şirketlerinden biri olan Pfizer akademik yayını, “ürünümüzün doğrudan ya da dolaylı olarak, pazarlamasını desteklemenin bir aracı” olarak tanımlamaktadır.⁴² Öte yandan ilaçla tedavi edilen ve yaygın bir hastalık olan depresyonun antidepresanların yaygınlaşmasında ilaç sanayisinin geniş ölçekli pazarlama kampanyaları oldukça önemli bir rol oynamaktadır. British Medical Journal ve American Journal of Psychiatry gibi bilimsel dergilerde görülen antidepresan reklamları söz konusu durumu örnekler niteliktedir.⁴³

Günümüzde birçok ilaç firmasının web sayfasında bipolar bozukluk, sosyal anksiyete bozukluğu ve depresyon gibi sağlık problemlerinin tespit edilmesinde kullanılan geçerli tarama anketleri olarak sunulmaktadır. Bu anketler çeşitli puanlarla derecelendirilmiş olarak belli bir puanın üzerinde sonuca varan kimselere “hasta olabilirsiniz!” mesajı vermektedir.⁴⁴ Buradan anlaşılacağı üzere artık hasta olup olmayacağımızın kararını bile üçüncü kişiler vermektedir. Bu durum ise ilaç endüstrisinin toplum ve tıbbi araştırma süreçleri üzerinde giderek artan etkisinin apaçık örneğidir.

İngilizce Dilinin Hegemonyası

Günümüz dünyasında İngilizce birçok eğitim ve iş kapısını açan sihirli bir değnek durumundadır. Bu durumun en çok hissedildiği kurumların başında ise üniversiteler gelmektedir. İngilizce eğitim yapan birçok kamu ve özel üniversitelerin akademik personellerinin doktora eğitimleri yurtdışındadır. Bu durum ise onlara akademik terfi ve kadroya girme durumlarında ekstra bir avantaj sağlamaktadır. Diğer taraftan YÖK ve bu tür üniversitelerin kadroya atanma ve terfi ölçütlerinin başında uluslararası saygın dergilerde ve yayınevlerinde yayın yapmak ibaresi bulunmaktadır. Ulusal dergi ve yayınevleri bu listede yer almamaktadır.⁴⁵ Buradan anlaşılacağı üzere ne kadar nitelikli olursa olsun ulusal dergide yayınlanmış bir makale yok hükmündedir. Bu durumun ise hem genç araştırmacıların hevesini kırarak motivasyonunu düşürdüğü hem de Türkçe literatürün değersizleştirilmesine neden olduğu düşünülmektedir.

Türkçe literatürün değersizleştirilerek İngilizcenin artan hâkimiyetini Gökora (2004), yurtdışı bilimsel yayınlarda ülke olarak önemli bir yol katetmemizin (1991’de sıralamada 40.’lıktan günümüzdeki 22.’lik), ne Türkiye’nin uluslararası saygınlığı ne de Türk insanının nitelik ve güvenliğiyle ilgisi olmadığını ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile Türk bilim-insanları tarafından büyük bir emek ve uğraş sonucu yapılan yabancı dildeki yayınlar Türkiye’nin yararına değil aksine zararındadır. Çünkü bu bir anlamda bu dili konuşan ülkelere bedava bilgi üretimi (diğer bir deyişle beyin ve bilgi göçü) demektir.⁴⁶ Örneğin İngilizce bir yayın, niteliği ve niceliği ne olursa olsun, ilke olarak aynı konuda Türkçe yapılmış bir yayından her anlamda üstün olarak algılanmaktadır. Bu ise kuram, nitelikli

⁴²Moffatt, B. ve Elliott, C., (2007), Ghost Marketing: Pharmaceutical Companies and Ghostwritten Journal Articles. Perspectives in Biology and Medicine, 50(1): 26-28

⁴³Moncrieff, a.g.e., s.77

⁴⁴Moncrieff, a.g.e., s.83

⁴⁵Kızıltepe, Z. Vd. (2008), “Yüksek Öğrenim Başta Olmak Üzere Türk Eğitim Sisteminde Yabancı Dillerin Durumu” içinde A. Menz-C. Schroeder. Türkiye’de Dil Tartışmaları, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.s.237

⁴⁶Özder, H., (2017), Küreselleşme ve Akademik Kapitalizm: KKTC ve Türkiye Yükseköğretim Sistemleri. *Gaile Dergisi* (407).

emek batıda, ham malzeme, niteliksiz işçilik Türkiye’de fikrinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.⁴⁷

Bilim dünyasında İngilizcenin hâkim olmasının bir diğer olumsuz yanı ise anadili olan Türkçeyi iyi kullanmayan ve anadili olmayan İngilizceyi de yarım yamalak öğrenen bir akademisyen profilinin ortaya çıkmasıdır. Ayrıca İngilizce skorların zorunlu olması da İngilizce sınavlarını (TOEFL, YDS, YÖKDİL vb.) ön plana çıkarmakta bu da birçok kişi için hem maddi hem manevi yük olmaktadır.⁴⁸ İngilizce eğitimin bu denli hâkim olmasında hem Amerikan pop kültürünün yaygınlaşması hem de İngilizce eğitim yapan okulların artması oldukça etkili olmuştur.⁴⁹ Bu kapsamda İngilizce eğitimin yaygınlaşması ve toplumun bu konu hakkında da araştırma yapması ve taraf olmasına neden olmuştur. Bu bağlamda aileler İngilizce eğitim veren okul ve kurumlara büyük bir saygınlık ve hayranlıkla bakmakta ve bir yabancı dil bilmenin çocukların ve gençlerin geleceklerini şekillendirme noktasında önemli bir rol oynayacağını ve bu sayede saygın bir meslek edineceklerini düşünmektedirler.⁵⁰

İngilizcenin günümüz dünyasında linguafranca seviyesine ulaşması ulusal çalışmalarını zayıflatarak anlamsızlaştırmaktadır. “Yabancı dil olmadan olmaz” anlayışı toplumun her kesiminde kült bir düşünce haline gelirken orta sınıf aileler tarafından da bu anlayış benimsenmektedir. İşin ezici ve üzücü kısmı ise Türkçe her geçen gün kendini İngilizce karşısında korumaya çalışmaktadır.⁵¹ Buradan anlaşılacağı üzere İngilizceye bu denli önem verilmesi hem anadilimiz olan Türkçenin çoğu alanda saf dışı kalmasına hem de kültürel anlamda yozlaşmaya neden olmaktadır.

Yükseköğretimde İngilizceye gösterilen özen ve Türkçeye verilmeyen önem arka planda çeşitli gerekçelerle desteklenmektedir. Bunlardan ilki Türkçe’nin hızla gelişen bilim dünyasına ayak uyduramayarak bilimsel olguları karşılayacak düzeyde olmadığı gerekçesidir. Ancak bu oldukça yersiz ve asılsız bir durumdur. Çünkü birçok kimsenin Türkçe ’de karşılığı yok diye yakındıkları kelimelerin büyük bir kısmı diğer dillere de yeni girmiş kelimelerdir. Yani diğer dillerde bu kelimeleri yakın zamanda üretmişlerdir. Bizatihi bizler de üretebilir ve literatürümüzü zenginleştirebiliriz. Gerekçelerden bir diğeri ise öğrencilere yabancı dilde eğitim verilirse bilimsel veri ve kaynaklara ulaşmalarının daha kolay olacağı yödedir. Bu durum ise bir nebze doğru ancak pratikte pek de doğru olduğu düşünülmektedir. Çünkü yabancı dilde kitap satan kitapçılara ve üniversitelerin kütüphanelerine bakıldığında birkaç istisna eser dışında kolaylıkla bulunabileceği iddia edilen kitaplar yer almamaktadır.⁵²

Üniversitelerde Kalite Kavramı

Kalite kavramı kelime anlamı olarak üretilen ürünün bireylerin ihtiyaçlarını giderebilme derecesi olarak ifade edilmektedir. Bu kavram ve anlayış ilk olarak üretim sektöründe

⁴⁷Boratav, K. (2006), Sosyal Bilimler Veri Tabanı Çalışmalarında Tarihsel Perspektif, *Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık, 1. Ulusal Kurultay bildirimleri* (Ed: Kasım Karakütük). Ankara. s.14

⁴⁸Özder, H., (2017), Küreselleşme ve Akademik Kapitalizm: KKTC ve Türkiye Yükseköğretim Sistemleri. *Gaile Dergisi* (407).

⁴⁹İnal, K. (2012), *Dil ve politika: Dilin kökeni, etnik boyutu ve kimlikle ilişkisi*, Ankara: Ütopya Yayınlar, s.183

⁵⁰Kızıltepe, ve Doğançay, a.g.e., s.235

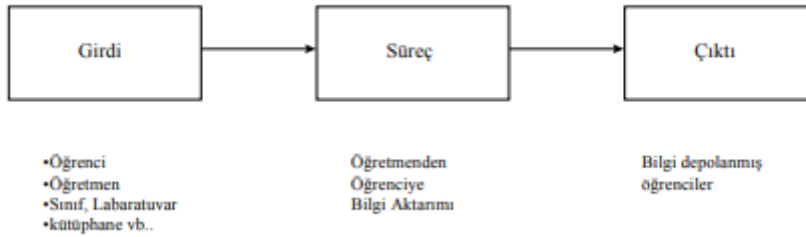
⁵¹ İnal, a.g.e., s.184

⁵²Yücel, T., (1997), “Türkiye’de Bilim Dili”, içinde Akalın, E., Aydoğdu, H. ve Saraoğlu, R., *Bilim, Bilim Politikası ve Üniversiteler*, Ankara: Bağlam Yayıncılık. s.110-111

ortaya çıkmış ve zamanla hizmet sektörü tarafından da benimsenmiştir.⁵³ Fakat mal ve hizmet kavramlarında uygulanagelen kalite sistemi aynı şekilde değildir. Mal sektöründe kalite kavramı somut bir nesnenin üretim kalitesi üzerinden giderken hizmet sektöründe ise soyut bir kavramın kalitesi üzerinde çalışma yapılmaktadır ve bu nedenle kalite anlayışı doğal olarak farklılık arz etmektedir.

Hizmet kalitesi kavramı hizmeti alan ve veren olmak üzere çift taraflıdır. İhtiyacı karşılanması gereken kesim olarak hizmet alan tarafa yönelik kalite anlayışı, isteklerinin tatmini ile belirlenmektedir. Hizmet veren ise; bu gereksinimleri karşılama konumunda bulunan tarafın talep edenin ihtiyacını giderecek kişi veya kişilerin bulunduğu kesimdir.⁵⁴ Eğitim sektörünün de içerisinde bulunduğu sektörün hizmet sektörü olması kalite anlayışının bu yönde şekillenmesine sebep olmuştur. İlkokul, lise ve üniversitelerde hizmet kalitesi dediğimiz kavram eğitimi veren öğretmen, öğretim üyelerinin talep eden taraf olan öğrencilerin eğitim ihtiyacını karşılayabilme ve tatmin edebilme derecesi olarak ifade edilebilir.

Sistem yaklaşımı açısından eğitim kurumları ele alındığında şu şekilde bir tablodan bahsedebiliriz,⁵⁵

Bu tabloyu Yükseköğretim Kurumları açısından ifade edecek olursak girdi faktörlerini şu şekilde aydınlatabiliriz;⁵⁶ genel olarak eğitim hizmeti süreci içerisinde kurum içinde; öğrenci, akademik personel, kurum dışında ise enstitüler, Ar-Ge Merkezleri, Sertifika/uzmanlık veren kurumlar, iş dünyası aileler ve diğer paydaşlardır. Süreç kısmı tablo içerisinde olduğu gibi Eğitimi arz eden ve talep eden arasında gerçekleşen hizmet üretim aşamasıdır çıktı ise bilgiye doymuş öğrencilerdir. Yıllar içerisinde ülkemizin eğitim hedefleri ve üniversiteli birey sayısı artış hedefi ile bağlantılı olarak Yükseköğretime olan talebin artması ile birlikte öğrenci sayılarında ki artış hızlanmış ve bu artışa cevap verebilmek için farklı sunum biçimlerinin ortaya çıkması ve devlet üniversitelerinin özerkliklerinin genişletilmesi gibi gelişmeler yükseköğretimde “kalite güvencesi” sorununu gündeme taşımıştır.⁵⁷

Türkiye’deki hâlihazırdaki yükseköğretim sistemi, 1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile 1982 Anayasası ile belirlenmiştir. Yükseköğretim sistemi son otuz yılda çeşitli değişimlerden geçmiş olsa da, sistemin 12 Eylül askeri darbesi sonucu oluşturulan yapılanma orijinal halini koruduğu söylenebilir ve kurulduğu günden itibaren birçok tartışmaları da beraberinde getirmiştir.⁵⁸ Üniversiteler farklılığın, çeşitliliği hâkim

⁵³Külcü, Ö., (2005), “Kamu Üniversitelerinde Kalite Yönetimi ve Kalite Sistem Dokümantasyonu Çerçevesinde Belge Yönetimi,” Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı. s.38

⁵⁴Takan, M., (2000), *Bankalarda Toplam Kalite Yönetimi*. Adana: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları no:217. s.13

⁵⁵Yıldız, G., Ardic, K., (1999), “Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi,” *Bilgi Dergisi*, 73-82. S.75.

⁵⁶Köksoy, M., Cem, S., (1998), *Yükseköğretimde Kalite ve Türk Yükseköğretimi İçin öneriler*. 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi.

⁵⁷Yükseköğretim Kurulu, (2007), *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*, Ankara. s.22

⁵⁸Küçükcan, T., Gür, B., (2009), *Türkiye’de Yükseköğretim: Karşılaştırmalı Bir Analiz*, 1. Baskı, Ankara: Seta Yayınları. s.36

olması gereken kurumlar olmasına karşın katı bir merkezîyetçilik söz konusudur. Haliyle bu merkezîyetçilik ve oluşturulduğu darbe döneminin izlerini halen taşıdığı ve bu nedenle yükseköğretim kurumlarının tek tipleşmekten kurtulamadığı söylenebilmektedir. Burada merkezîyetçilik yerine üniversitelerin daha özerk kurumlar haline gelmesi aynı zamanda ileriye yönelik kalitenin artırılarak daha yenilikçi amaçlara yanıt verebilmesini aynı zamanda gelişim göstermesinin temelini sağlayacak bir alt yapı olacaktır.⁵⁹ Peki üniversitelerin özerkliğinin hangi boyutta olması gerektiği nasıl belirlenebilir? Bu konu ile alakalı Avrupa Üniversiteler Birliği (AÜB) tarafından 2007 yılında yayınlanan Lizbon Deklarasyonu, üniversitede özerkliğin sağlanabilmesine yönelik dört temel boyut olduğunu ifade etmiştir. Bu boyutlar kısaca incelenecek olursa;⁶⁰

1. Örgütsel Özerklik: Akademik yapılar üzerinde karar verebilme kapasitesi, Yönetimin başında bulunacak kişiyi seçebilme ve görev süresini tayin edebilme gücü, Yönetim kuruluna harici üyeler seçebilme vb.

2. Finansal Özerklik: Ulusal ve uluslararası anlamda üniversite harç ücretlerini belirleme yetkisine sahip olabilmek, Kamu mali kaynağının türü ve süresi konusunda karar verebile yeteneğine sahip olabilmek, Üniversitenin gelirlerini elinde tutabilme yetkisinin olabilmemesi ve borç alabilme hakkına sahip olması.

3. İstihdam Özerkliği: Akademik ve idari personel alımlarında işe alım süreçlerine hâkim olmak, Maaş miktarını belirleme de yetki sahibi olabilmek, Personeli işten çıkarma yetkisinin elinde bulundurulabileceği gibi terfi kararlarının da üniversite tarafından verilebilmesi.

4. Akademik Özgürlük: Kuruma alınacak öğrenci sayı ve potansiyeline karar verebilme, yeni akademik program açma veya var olan programı kapatabilme yeteneğine sahip olabilmek, Bölümlerin müfredatlarını belirleme yetkisine sahip olmak ve kurum kalite mekanizmasını ve sağlayıcılarını seçebilme potansiyeline sahip olabilmek.

Şüphesiz her bir boyut bir üniversitenin özerkleşmesi ile bağlantılı olarak eğitim kalitesinin yükseltilmesinde etkili olabilecektir. Fakat bu dört boyut içerisinde eğitim kalitesinin yükseltilmesi ve eğitimin piyasanın boyunduruğundan kurtulabilmesi adına akademik özgürlük üniversite kalitesi adına nasıl bir katkı sağlayabilecektir. Akademik personel kalitesi konusunda bu şekilde artışa gidilebilir mi? Her ne kadar akademik personel alımlarında üniversiteler bu alımları ilan usulüyle yapsalar dahi günümüzde YÖK'ün ortaya çıkardığı merkezileşme konusu bu konuda da kendini hissettirmektedir. Personel alımı konusunda hem bu merkezileşmenin boyunduruğu diğer yandan perde arkasındaki politik izler ne yazık ki objektif bir değerlendirmenin önüne geçmekte ve akademik nitelik dışındaki birçok faktör bu seçimlerde daha çok etkili olabilmektedir. Bazen üniversite kaynaklı bazen üniversite dışındaki baskılardan kaynaklı belirli bir yeterlilik seviyesine sahip olmayan isimlere çıkarılmış ilanlar ile akademiye personel olarak alımları gibi. Özet ile bu baskılar eleman alımı yapan üniversitelerin akademik olarak özgür mü yoksa bu özgürlük yalnızca prosedürel ve kağıt üzerinde mi? Sorusunu aklımıza getiriyor.

Akademide Piyasalaşma

Üniversitelerde eğitim kalitesini etkileyen bir diğer faktör ise eğitimin ve akademinin gittikçe metalaşması, piyasalaşmasıdır. Bu durum bilhassa son yıllarda varlığını oldukça hissettirir hale gelmiştir. Günümüzde Kapitalizmin hakimiyetini ilan ettiği ve sermaye

⁵⁹World Bank. (2008), Turkey-Higher education policy study. Volume 1: Strategic directions for higher education in Turkey. (Report No: 39674 – TU). Washington, DC: World Bank. p.9

⁶⁰Estermann, T., Nokkola, T. and Steinel, M. (2011), University Autonomy in Europe II: The Scorecard. Brussels: European University Association. p.20

ilişkinin farklı şekillerde yeryüzünün bütün alanlarında egemen ilişki olmasının önündeki engellerin teker teker kaldırıldığı bir dönemdeyiz.⁶¹ Bu durum hem devlet üniversitelerinde hem de özel üniversitelerde belirgin hale gelmiş kalitesizliği ve eğitime olan güvensizliği perçimlemeye devam etmektedir. Özellikle eğitim sektöründe artan neoliberal hareketler ve bu hareketleri destekleyen politikalar ile devlet, piyasa ve toplumun eğitimdeki rolleri sorgulanmaya açık hale gelmiştir ve devletin eğitim sistemindeki görev ve sorumlulukları piyasa beklentilerine, ekonomik ve siyasi anlaşmalarla küresel aktörlere (NAFTA, GATS, DTÖ, DB vb.) bırakılmıştır.⁶² Dünya çapında uygulanmakta olan neoliberal ekonomik politikaların potansiyel bir sermaye alanı olarak gördüğü eğitim sektörünü de dışında bırakmamıştır. Eğitim sektörün ilkokuldan başlayarak yükseköğretim kurumlarına kadar sahip olduğu ticari kapasite ve üst düzeyde kâr potansiyeli ile özel sektörün ilgisini celbeden alanların başında gelmekte ve liberal ekonominin özelleştirme uygulamalarının listesinin başında gelmektedir.^{63,64}

Bu konu ile alakalı Kwiek;⁶⁵ yalnızca neoliberal ekonomi sisteminin sınırlarını çizdiği alan içerisinde faaliyet gösterebilen üniversiteler zaman içerisinde sadece bir şirket haline gelebilecek ve bir eğitim şirketi oldukları gerçeği onlara teselli vermeyecektir. Bu da modern bir kurum olarak üniversitenin sonu olacaktır ifadesini kullanmıştır.

Ülkemizde özel sektör vakıf üniversitelerinde var olan metalaşma eğiliminin aslında mevcut politikalarla da desteklendiğini söylemek bu bakış açısıyla yanlış olmayacaktır. Ulusal ve Uluslararası bazda özel bir çekim faktörü olmamasına rağmen yurtdışından gelen öğrencilerle de bu pazar iştah kabartıcı ve sektör paydaşlarınca cazibe merkezi durumuna gelmiştir.⁶⁶

Son yıllarda üniversitelerin en iyi olma yarışı ulusal ve uluslararası bazda ve belirli kriterlere göre yapılan en iyi üniversite sıralamalarının da arka planında piyasalaşmanın izleri görülebilmektedir. Üniversitelerin daha fazla kişiyi bünyesine çekmekte bir yapı taşı olarak gördüğü bu yöntemde yüksek talep eşliğinde o hizmet veya mala talebin artmasıyla fiyatında artması gibi bu kez hem sıralamaların bir pazarı hem de bu pazarda yer alabiliyor olmanın bir mali bedeli ortaya çıkmaya başlamıştır. Binlerce dolarlık abonelikler, bu sıralamalarda da nasıl yükselişe geçilebileceği ile ilgili verilen danışmanlık hizmetleri de ayrı bir sektör haline gelmiştir.⁶⁷

Piyasalaşmanın özel üniversitelere yansması böyle iken devlet üniversitelerinde de bu izler daha farklı biçimlerde görülebilmektedir. Her yıl üniversite mezunu birey sayısının artırılması hedeflenmekte bu sebepten ötürü varolan bölümlerin kapasitesi artırılmakta, yeni bölümler açılmakta veya ikinci öğretim programı adı verilen harç bedeli yüksek akşam eğitimlerinin sayısı artırılmaktadır. Fakat bu durum artan öğrenci kapasitesine eğitim verecek sayıda ve seviyede akademik personel sayısının yeterli olup olmadığı sorusunu akla getirmektedir. Öğrenci açısından böyle bir yetersizlik söz konusu iken piyasalaşmanın

⁶¹Uğurlu, Göksu. "Piyasalaşan Akademi ve Bilginin Üretimi Üzerine Bir Deneme", 26 Mart 2018 tarihinde <https://viraverita.org/yazilar/piyasalasan-akademi-ve-bilginin-uretimi-uzerine-bir-deneme> adresinden alınmıştır.

⁶²Şentürk, İ., (2008), "Pierre Bourdieu'nun Neoliberalizm Eleştirisi Bağlamında Eğitim Yönetimini Yeniden Düşünmek," *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2):73-98. s.75

⁶³Eser, E., (2012), "Küreselleşme Süreci ve Eğitime Etkisi," *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2): 217

⁶⁴Yıldız, N., (2008), "Neoliberal Küreselleşme ve Eğitim," *D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11): 21

⁶⁵Kwiek, M., (2002), "Yükseköğretimi Yeniden Düşünürken Yeni Bir paradigma Olarak Küreselleşme: Gelecek İçin Göstergeler, (Çeviren: Emrah Akbaş), *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2 (1): 143

⁶⁶Vatansever, A.,Gezici Yalçın, M., (2016), "*Ne Ders Olsa Veririz*": *Akademisyenin Vasıfsız İşçiyeye Dönüşümü*. 4. baskı. İstanbul: İletişim Yayınları. s.74-75

⁶⁷Kaplan, Pervin. "En İyi Üniversiteler" Sıralamaları Milyon Dolarlık Pazar Haline Geldi", 27 Mart 2018 tarihinde <http://www.haberturk.com/en-iyi-universiteler-siralamalari-milyon-dolarlik-pazar-haline-geldi-1897779> adresinden alınmıştır.

diğer olumsuz getirileri ise bilimsel çalışmalara yansımıştır. YÖK tarafından kamu ya ait yükseköğretim kurumlarında uygulanan performans sistemiyle üniversitelerin piyasanın içine çekilmesi eğitim kurumlarını şirketlere dönüştürmüştür.⁶⁸ Öğretim üyeliğine geçiş şartları varolan akademik performans kriterlerine göre gerçekleşmektedir. Bu kriterlere göre öğretim üyeliğine geçişte akademik yayın sayısının baz alınması ve daha sonrasında akademik teşvik yönetmeliğinin de çıkartılmasından sonra teşvik alabilmek adına makale ve kitap çıkarmak nicelik kavramının niteliğin önüne geçmesini hızlandırabilecek bir durum oluşmasına sebebiyet verdiği söylenebilir. Bu durumun gözle görülür bir tehlike yaratması nedeniyle Ocak 2018 de YÖK tarafından yapılan bir açıklamada; akademik teşvik uygulamasında akademik geleneğe uygun olmayan başvurular olduğu yönünde bildirimler geldiği belirtilerek bunlarla ilgili gerekli görüldüğünde inceleme ve soruşturma yapılabileceği belirtmiştir.⁶⁹ YÖK tarafından bizzat böyle yapılan böyle bir açıklama dahi durumun vahametini ortaya koymaktadır. Akademik teşvik ödemeleri ile alakalı akademisyenlerin görüşleri alınarak yapılan bir çalışmada bu sistemin akademisyenleri çalışma yapmak konusunda hareketlendirdiğini ve üretkenliğin arttığını fakat nitelik konusuna daha fazla önem verilmesi gerektiği hususunda sonuçlara ulaşılmıştır.⁷⁰ Yine yapılan başka bir çalışmada ise Akademik teşvik çalışmalarının genel olarak olumlu sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir. Akademik teşvikle ilgili olumlu görüşler olsa da bu sistemin niceliksel olarak yayın artışının niteliği düşüreceği gibi olumsuz görüşler de bulunmaktadır. Bununla beraber yalnızca puan kazanmaya yönelik ve maddi kaygılara dayalı olarak üretilen yayınlar etik ihlallerine de sebep olmaktadır.⁷¹

Tüm bu söylemler içerisinde, elde yalnızca hedeflenen sayılar kalmaktadır. Farklı kaygılara dayanılarak sayısı artan fakat niteliği tartışmalı hale gelen birbirini tekrarlayan yayınlar başta gelmektedir. Sonrasında ise mezun olacak öğrenci sayısı, açılan bölüm sayısı, lisansüstü eğitime kazandırılmış öğrenci sayısı derken birçok diplomalı mezun öğrenci sayısı varken bu öğrencilerin üniversite eğitimleri esnasında yeterli seviyede alabildikleri veya alamadıkları eğitimleri nedeniyle meslekleri hususunda ne kadar nitelikli oldukları tartışma konusu haline gelmektedir.⁷²

Girişimci Üniversite Modeli

Girişimcilik kelimesi halen üzerinde mutabık kalınan bir tanıma sahip olmamakla birlikte çeşitli tanımlar yapılmıştır. Girişimci kavramını Gözek;⁷³ İnovasyon içeren bir iş fikri veya hâlihazırdaki bir iş fikri ile fırsatları yakalayarak, kaynakları uyumlu bir şekilde bir araya getirip sonuçlarının risklerini göze alarak üretim yapabilen kişilerdir.

Girişimcilik terimi Fransa'da 12. Yüzyıldan itibaren ara bulucu anlamında kullanılmaktadır. 17. Yüzyılda ise belli yasal hükümlere dayalı olarak hazırlanan sabit bir sözleşmeye bağlı mal ve hizmet tedarik eden ve sonucundaki riskleri üstlenen kişi için

⁶⁸28 Mart 2018 tarihinde <https://iahponline.files.wordpress.com/2017/03/4section1ligunaluturkish.pdf> adresinden erişim sağlanmıştır.

⁶⁹28 Mart 2018 tarihinde <https://aa.com.tr/tr/egitim/yokten-universitelere-akademik-tesvik-odeneği-uyarisi-/1035730> adresinden erişim sağlanmıştır.

⁷⁰Turhan, M., Erol, Y. M., (2017), "Akademisyenlerin Akademik Teşvik Ödeneğine İlişkin Görüşleri," *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3): 295

⁷¹Okumuş, K., Yurdakul, H. İ., (2017) "Akademisyenlerin Akademik Teşviğe İlişkin Görüş ve Düşünceleri," *The Journal of Academic Social Science Studies*, 58:153-155

⁷²Tekeli, İ., (2003), *Eğitim üzerine Düşünmek*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi. s.26

⁷³ Gözek, S., (2006), Girişimci Adayının Özellikleri, Girişimcilik Eğilimleri ve Girişimci Adayına Sağlanan Destekler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. s.3

kullanılmıştır.⁷⁴ Yine günümüzdeki anlamıyla girişimcilik konusunun önde gelen isimlerden olan Schumpeter ise şu ifadeleri kullanmıştır;⁷⁵

- Yeni bir ürün veya daha iyi kalitede bir ürünün tanıtımı
- Yeni bir üretim metodunun veya tekniğinin tanıtımı
- Yeni bir piyasanın açılması
- Hammadde veya yarı işlenmiş bir malı temin edebilecek yeni bir kaynağın bulunması
- Herhangi bir sektörde yeni bir organizasyonun kurulması

Girişimcilik yaklaşımı ve uygulamaları; kuruluşların kapasitesine, sektörüne, geçmişine bakılmaksızın her türlü kuruluş için performans, verimlilik ve rekabet gücünün arttırılmasında büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında, “*Girişimci Üniversite*” kavramı, girişimciliğin üniversitelere uygulanması anlamını taşır.⁷⁶ Yükseköğretim kurumlarının klasik anlamda eğitim, öğretim ve araştırma rollerinin yanısıra piyasada daha fazla yer almaya çalışan, faaliyetleri sonucu kâr elde edebilen ve piyasanın talepleri doğrultusunda şekillenen bir modele dönüştüğü görülmektedir.⁷⁷ Bu bölümde arzu edilen alternatif üniversite modeli olarak girişimci üniversite modeli nedir ve nasıl olmalıdır sorusuna cevap aranacaktır.

Girişimci üniversiteler mevcut üniversitelerin çalışma ve işleyiş felsefesinden teorikte ve pratikte farklı bir yol izlemektedir. Girişimci üniversitelerin misyonları, öğretim, araştırma ve girişimcilik faaliyetlerini eşzamanlı olarak yerine getirmeye odaklanmıştır. Bu noktada girişimci bir üniversitenin hangi misyonları sahip olması ve bu doğrultuda nasıl bir yapılanmaya gitmesi gerektiği sorusu akıllara gelmektedir. Schulte,⁷⁸ ise girişimci üniversitelerin iki rolü olması gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir; Girişimci bir üniversitenin ilk görevi gelecekteki girişimcileri, kendi işlerini kuracak bireyleri eğitmeli ve ayrıca tüm konularda öğrencilerin girişimci ruhunu geliştirecek eğitim ortamı ve fırsatı temin etmelidir. İkincisi ise, girişimci bir şekilde çalışmalı, iş kuluçkalarını, teknoloji parklarını ve benzerlerini organize etmeli, öğrencileri bu organizasyonlara dâhil etmeli ve onlar aracılığıyla, işyerlerinin kurulmasında öğrencilere ve mezunlara yardımcı olmalıdır. Örneğin; Teknoparklar üniversitelerde özellikle son yıllarda girişimcilik ruhunu daha da perçinleyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de teknoparkların kuruluş felsefesi üniversite-sanayi iş birliğinin geliştirilmesini hedeflemiş ancak, uygulamada teknoparkların çok büyük oranda sahibi ve/veya hâkim ortağı üniversiteler olmuştur.⁷⁹ Teknoparkların kurulmasını bir diğer sebebi ise işsizlik probleminin çözümünde yükseköğretim kurumlarının yetersiz oluşu ve bu nedenle yöneltilen eleştirilerdir. Bu nedenle üniversiteler bulunduğu bölgenin yerel yönetimleri ile yaptıkları işbirliği çerçevesinde hem üniversite-sanayi işbirliğinin sağlanmasında hem de istihdam imkânlarının artırılması ve yeni iş sahaları oluşturularak istikrarlı bir ekonomik yapıya sahip olunmasına destek oluşturulması için teknopark oluşumları aktif rol oynamıştır.⁸⁰ Bu

⁷⁴Pahuja, A., Sanjeev, R. “Introduction to Entrepreneurship” file:///C:/Users/Samsung/Downloads/SSRN-id2761878.pdf. Erişim Tarihi: (30.03.2018).

⁷⁵Sciascia, S., De Vita, R. (2004), “The Development Of Entrepreneurship Research,” Liuc Papers n. 146, Serie Economica d’aziende 19. P.6

⁷⁶Odabaşı, Y., (2007), “21. Yüzyıl’ın Üniversite Modeli Olarak Girişimci Üniversiteler”, *Değişim Çağında Yükseköğretim Global Trendler-Paradigmalar Yönelimler*, İzmir: Yaşar Üniversitesi Yayını, 117-133.

⁷⁷Özer, Y. E., (2011), “Girişimci Üniversite Modeli ve Türkiye”, *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(2):85

⁷⁸ Schulte, P. (2004), “The Entrepreneurial University: A Strategy For Institutional Development,” *Higher Education in Europe*, 29(2): 187

⁷⁹ Cansız, M., (2017), “2023’e Doğru Türkiye Teknoparkları”, T. C. Kalkınma Bakanlığı Yayın No:2972. s.21

⁸⁰Alkibay, S., Orhaner, E., Korkmaz, S., Sertoğlu, Ermeç, A., (2012), “Üniversite Sanayi İşbirliği Çerçevesinde Teknoparklar, Yönetimsel Sorunları ve Çözüm Önerileri,” *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(2): 68.

kapsamda devlet, üniversite ve sanayiden oluşan üç ayrı tarafın giderek bir araya geldiği ve üçlü bir kesişme ve örtüşme alanının meydana geldiği bir model gelişmeye başlamıştır. Bu ağ içerisinde adı burada anılmayan birçok farklı paydaş da bulunmaktadır ve bu hareketler üniversitenin girişimci profilini güçlendirmektedir. Kısaca ülkelerde üniversite-sanayi işbirliğini odaklı birçok sistem ve farklı mekanizmalar bu işbirliğinden en yüksek faydayı tedarik etmeye devreye alınmaktadır. Geliştirilen bu mekanizmalar farklı yaklaşımlarla tam bir paralellik sağlamakla birlikte ülkenin kültürel özellikleriyle de uyum göstermektedir.⁸¹

Yükseköğretim kurumlarının girişimci bir profile sahip olması sürecini olumsuz etkileyen bazı geleneksel engeller bulunmaktadır. Dolayısıyla üniversitelerin geçmişte oturmuş düzen ve yapılarından sonra girişimci üniversite olmanın gerekliliklerini sağlamadaki uyum aşaması kolay değildir. Çünkü geleneksel yapıdaki üniversiteler yeniliğe ve farklılığa kapalı olmanın yanı sıra varolan ve yıllardır uygulanagelen eğitim sistemini değiştirmekten yana olmayabilmektedirler. Değişimin önündeki başlıca engel, bazı akademisyenlerin kendilerini girişimci olarak değil sadece eğitici ya da sadece araştırmacı olarak görmeleridir.⁸² Bu durum girişimci bir üniversite olmanın önündeki en büyük barikatlardan biri olarak karşımıza çıkıyor. Röpke⁸³ girişimci bir üniversite olmanın üç özelliğini Üniversite üyeleri ve bizzat üniversite profilini baz alarak şöyle sıralıyor;

- Üniversite kuruluş olarak girişimci bir yapıda olmalıdır
- Üniversite'nin üyeleri; öğretim üyeleri, öğrenciler, çalışanlar kendilerini girişimci olarak görmeli ve yetiştirmelidirler.
- Üniversitenin çevreyle etkileşimi, üniversite ve bölge arasındaki “yapısal bağlanma”, girişimcilik yapılar şeklindedir.

Sanayi, ekonomi ve toplumun hizmetine sunulmayan bir bilimsel faaliyetin verimsiz ve anlamsız olduğu düşüncesinden hareket eden girişimci üniversite felsefesi günümüzde istenen üniversite modeli olarak yükselen bir değer haline gelmiştir.⁸⁴ Örneğin; Bazı şirketler yeni ürün fikirleri ve projeler için üniversitelerle işbirliği yapabilmektedirler. Bu iş ortaklıkları ile birlikte bilgi üretimine dayalı lisans, patent ve uygulanabilir projelerden elde edilen gelirin üniversiteye geri dönüşü sağlanabilecektir.⁸⁵ Bu yöntemle özellikle kamu üniversiteleri yalnızca devletten elde ettiği mali bağımlılıktan kurtulacak ve ek gelir sayesinde mali konularda nefes alabileceği söylenebilir.

Üniversitelerin girişimcilik profiliyle sanayi ile doğrudan daha çok işbirliği yapması farklı problemleri de beraberinde getirecektir. Üniversitelerin sanayiyle çok fazla iç içe olacak olması ve gittikçe piyasa veya benzeri bir birim olarak faaliyetlerini sürdürmesi durumu aynı zamanda akademik kapitalizm olarak da adlandırılmaktadır. Akademik kapitalizmin göstergeleri, devlet sübvansiyonu açısından bir araç olarak program desteklerinin azalması, piyasa ve sanayi ile fakülte üçlüsünün ilişkilerinde artış yaşanması ile uygulamalı fakülte araştırmalarının hedeflendiği ulusal politikaların geliştirilmesi şeklinde sıralanabilir. Bu durum üniversitelerde araştırma ve eğitim dallarında ticarileştirmeye sebep olabilecektir.⁸⁶

⁸¹Kiper, M., (2009), “Bölüm 4” Türkiye Ulusal Teknoloji ve Yenileşim Kapasitesinin Geliştirilmesi için Modeller, Kore Kalkınma Enstitüsü, 167-208. s.170-171

⁸² Özer, a.g.m., s. 93.

⁸³ Röpke, J., (2000), “The Entrepreneurial University: Innovation, Academic Knowledge Creation and Regional Development In A Globalized Economy, ”Similarity and Difference in The Process of Economic Growth in Germany and Japan After World-War-II ToThe Present Time. p.3

⁸⁴Arap, K. S., (2014), “Üniversite-Kent Etkileşiminden Beklentiler”, *Toplum ve Demokrasi*, 17-18: 107

⁸⁵Odabaşı, Y., (2006), “Değişimin ve Dönüşümün Aracı Olarak Girişimci Üniversite”, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(1):96

⁸⁶Sakınç, S., Bursalıoğlu, A. S., (2012), “Yükseköğretimde Küresel Bir Değişim: Girişimci Üniversite Modeli,” 2(2): 94-95

Anderson⁸⁷ ise üniversitelerin girişimcilik hareketlerinde üç tür risk olduğu ifade etmiştir. Bu risk grupları:

1. Finansal risk: Ticari girişimler para kaybettirebilir ayrıca kolejler ve üniversiteler risk ve kazanımlar arasındaki ticaretten muaf değildir. Agresif girişimciliğe dâhil olan daha yoğun yatırımlar başarılı olabilir, ancak bunlar aynı zamanda büyük kayıplara da sebep olabilmektedir.

2. Yönetim riski: Ticari bir işletmede, hem girdiler hem de çıktılar para cinsinden olduğundan, değerlendirme ve kontrol kavramsal olarak çok daha basittir. Fakat üniversiteler kar amacı gütmeyen çok fazla hedeflere ve değer yargılarına sahip kuruluşlardır. Bu nedenle bu durum yönetimi zorlaştırabilir.

3. İmaj riski: İmaj riski kurumun varolan kültür ve hedeflerine yönelik ve iç ve dış desteğin yok olmasını ifade etmektedir. İçsel risk, kurumun sahip olduğu kültür ve değerlere yönelik tehdidi içerir. Öğrenciler ve çalışanlar, özellikle fakülte vb. Eğitim, kamu hizmeti ve hakikat peşinde koşan bir kampüs kültürü, akademik kadroların kıdemli öğretim üyelerine verdiği olağanüstü ayrıcalıkların kötüye kullanımına karşı büyük bir siperdir. Bu nedenle durumun suiistimali kamu desteğinin çekilmesine sebep olabilir.

Tüm bu gelişmeler ile birlikte girişimci üniversite felsefesine akademisyen gözüyle de bakma amacıyla bazı araştırmalar yapılmıştır. Bunlardan birinde Aslan⁸⁸ bu konuda akademisyenlerin fikrini aldığı çalışmasında sıklıkla ifade edilen şu görüşleri belirtmiştir; “*Değişimin olumsuz yönleri üzerinde duran öğretim üyeleri; üniversitelerin giderek bir işletme gibi algılandığı ve şirket gibi hareket etmeye zorlandığı, kaynak yaratan bölümlerin/alanların ön plana çıktığı, yaratamayanların ise önemini kaybettiği, niteliğin pazarın kavram ve yöntemleri ile yeniden tanımlandığı, üniversitenin “iç” değerlendirme ölçütlerinin giderek pazarın değerlendirme ölçütleriyle ikame edildiği ve bu anlamda “performans ölçütleri” gibi nicel değerlerin üniversitelerde daha fazla önemsendiği sıklıkla ifade edilen görüşlerdendir*”.

Son olarak ülkemizde de yaygın hale gelen girişimcilik hareketlerine binaen bu akıma en çok ayak uydurabilmiş üniversitelere kısaca göz atalım. Girişimci ve yenilikçi üniversite endeksi 2007 sıralamasına bakıldığında ilk on üniversite aşağıdaki tabloda verilmiştir⁸⁹;

1. Sabancı Üniversitesi	6. İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi
2. Orta Doğu Teknik Üniversitesi	7. Koç Üniversitesi
3. Gebze Teknik Üniversitesi	8. İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
4. İstanbul Teknik Üniversitesi	9. Özyeğin Üniversitesi
5. Boğaziçi Üniversitesi	10. Yıldız Teknik Üniversitesi

Ülkemizde bulunan üniversiteler bünyesinde de girişimci üniversite olma yolunda birçok adım atılmaktadır. Bu amaçla kurulan kuluçka merkezleri, sürekli eğitim merkezleri, kariyer merkezleri atılan somut adımlar içerisinde yer almaktadır. Fakat bu adımların gelişmesi ve girişimci üniversite sıfatına sahip olabilmek finansal özerklik gerektirmektedir. Ancak bu özerkliğin önü 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, üniversitelerin gelir kalemlerini; her yıl bütçeye konulacak ödenekler, kurumlarca

⁸⁷Anderson, E. R., (1990), “The Advantages and Risks of Entrepreneurship,” *American Association of University Professors*, 76(5): 13

⁸⁸Aslan, G., (2010), “Öğretim Üyelerinin Girişimci Üniversite ve Üniversite Sanayi İşbirliği Kavramlarına İlişkin Görüşleri,” *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 179-185. s.18

⁸⁹https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/1095/2017_gyue_siralama.pdf Erişim Tarihi (08.04.2018).

yapılacak yardımlar, alınacak harç ve ücretler, yayın ve satış gelirleri, taşınır ve taşınmaz malların gelirleri, döner sermaye işletmelerinden elde edilecek karlar, bağışlar, vasiyetler ve diğer gelirler olarak sınırlamıştır. Bu kalelerin dışında gelir elde etmek birçok bürokratik uğraş ve çaba gerektirdiği için ise üniversitelerin bu yönde atacağı adımlar isteksizleşmektedir.⁹⁰ Ancak finansal anlamda yükseköğretim kurumlarına verilecek özerklik bu problemi çözecek ve girişimci üniversitelerin önünden en büyük engeli kaldıracaktır.

SONUÇ

Gelişen teknolojiyle birlikte bilginin bu denli el altında olması beraberinde birçok etik dışı davranışın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Literatüre bakıldığında bunlardan en çok intihal, dilimleme, dublikasyon, armağan ve hayalet yazarlık ve bilimsel sonuçlar üzerinde oynama gibi davranışlar olduğu görülmektedir. Etik dışı davranışların geçmişten günümüze bu denli artması ve araştırmacıların her geçen gün bu tür etik ve ahlak dışı davranışlara başvurmalarının arkasında tanınma, daha çok çalışma yapmış olma, terfi alma ve toplum içerisinde saygınlık kazanma gibi nedenlerin olduğu görülmektedir. Ancak bilinmelidir ki nitelikli bir çalışmanın niteliksiz beş çalışmaya bedel olduğu düşünülmekte ve savunulmaktadır. Çünkü bilimsel etik kurallarına aykırı yapılmış her çalışma paçavralaşan literatür dünyasına atılan müsvedde bir kağıt parçasından başka bir şey değildir. Ayrıca yapılan her çalışmanın araştırmacının künyesine atılan bir imza olduğu bilinmeli ve her nereye gitse ya da her ne mevkide olursa olsun yapılan o çalışmaların araştırmacının arkasından geleceği unutulmamalıdır. Bunlara ek olarak hayalet yazarlık ve bilimsel sonuçlar üzerinde oynama özellikle ilaç firmaları tarafından başvuru etik dışı davranışlardır. Firmalar sektörde prestij kazanma, daha fazla kar etme ve varlıklarını devam ettirmek amacıyla söz yerindeyse köprüaltı pazarcılığa soyunmuşlardır. Bu bağlamda hekimlere hediyeler, ekstra ücretler vb. girişimlerde bulunarak tanınmış hekimlere hiç görmedikleri makaleleri imzalatmakta ya da hekimlerin hastalarına karşı kendi ilaçlarını yazma konusunda baskı yapmaktadırlar.

Bilim dünyasında bilimsel etik kuralları kadar İngilizce eğitim de oldukça önemli bir noktada yer almaktadır. Akademisyenlerin ve araştırmacıların “İngilizce olmadan olmaz” ya da “ekmek İngilizce eğitimin sonunda” gibi söylemlerle İngilizcenin önemini ve yaygınlığını her geçen gün artırmakta ve bir anlamda genç nesli İngilizce öğrenme töhmeti altında bırakmaktadır. İngilizce eğitim önemlidir ve olmalıdır ancak bu Türkçeyi arka plana atmadan ve Türkçe kullanıma gerekli önem verilerek yapılmalıdır. Nurullah Ataç’ın dediği gibi Dil düşüncenin aracıdır. Dilsiz düşünülemez.

Dünyada hızla kendini göstermekte olan neoliberalizmin eşliğinde piyasalaşma-metalaşma akımına Yükseköğretim kurumları da dâhil olmuştur. Dünya çapında hemen hemen her sektörde varolan kapitalist hareketler farklı faaliyetler adı altında bilim yuvalarına da sıçramış, önü açılmış ve güçlenmeye devam etmiştir. Yapılan uygulamalar akademiye, akademisyenleri ve üniversiteyi canlandırmak adına yapılmış olsa da olumsuz bazı sonuçlar kaçınılmaz olmuştur. Örneğin; akademisyenlerin daha fazla yayın yapmasını sağlayacak uygulamalar, nicelik faktöründe ve akademisyene teşvik anlamında olumlu getiriler yapsa da nitelikte kayda değer düşüş ve soru işaretlerine neden olmuştur.

Piyasalaşma akımı ve beraberinde güçlenen girişimcilik hareketleri eğitim ve bilim yuvası olan üniversitelerde istihdam alanı yaratsa dahi ticari faaliyetlerin üniversitenin neresinde en fazla ne kadar yer almalı sorusunu beraberinde getirmiştir. Yeterli gelmeyen üniversite bütçeleri yükseköğretim kurumlarını üniversite-sanayi iş birliği yolunu alternatif

⁹⁰Özer, a.g.m., s. 94.

görmesine sebep olmuş ve belki de bu yöntem üniversitelerde ticarileşme faaliyetlerinin başlangıcı olduğu söylenebilmektedir. Toplum ve eğitim için yararlı görünen bu tür uygulamalar ne yazık ki kısa vadede üniversiteye gelir kazanımı, istihdam sağlama gibi olumlu getirileri olsa da uzun vadede piyasalaşmanın önünü açan faaliyetlerdir.

Akademisyenlere yönelik yapılan teşvikler, üniversitelerde varolan girişimcilik hareketleri, özel üniversite sayılarındaki artışlar vb. gelişmelerin uzun müddette zarara veya geri dönülemez yıkımlara yol açmaması için çeşitli objektif kontrol mekanizmalarınca denetlenmesini zorunlu kılmaktadır. Aksi takdirde niteliği kaybetmek ve üniversitelerin ve eğitim alan öğrencilerin modern kapitalizmin kölesi olmaktan kurtulamayacağını söylemek işten bile olmayacaktır.

Dünyada hızla kendi göstermekte olan neoliberalizmin eşliğinde piyasalaşma-metalaşma akımına Yükseköğretim kurumları da dâhil olmuştur. Dünya çapında hemen hemen her sektörde varolan kapitalist hareketler farklı faaliyetler adı altında bilim yuvalarına da sıçramış, önü açılmış ve güçlenmeye devam etmektedir. Yapılan uygulamalar akademiye, akademisyenleri ve üniversiteyi canlandırmak adına yapılmış olsa da olumsuz bazı sonuçlar kaçınılmaz olmuştur. Örneğin; akademisyenlerin daha fazla yayın yapmasını sağlayacak uygulamalar, nicelik faktöründe ve akademisyeni teşvik anlamında olumlu getiriler yapsa da nitelikte kayda değer düşüş ve soru işaretlerine neden olmuştur.

Piyasalaşma akımı ve beraberinde güçlenen girişimcilik hareketleri eğitim ve bilim yuvası olan üniversitelerde istihdam alanı yaratsa dahi ticari faaliyetlerin üniversitenin neresinde en fazla ne kadar yer almalı sorusunu beraberinde getirmiştir. Yeterli gelmeyen üniversite bütçeleri yükseköğretim kurumlarını üniversite-sanayi iş birliği yolunu alternatif görmesine sebep olmuş ve belki de bu yöntem üniversitelerde ticarileşme faaliyetlerinin başlangıcı olduğu söylenebilmektedir. Toplum ve eğitim için yararlı görünen bu tür uygulamalar ne yazık ki kısa vadede üniversiteye gelir kazanımı, istihdam sağlama gibi olumlu getirileri olsa da uzun vadede piyasalaşmanın önünü açan faaliyetlerdir.

Akademisyenlere yönelik yapılan teşvikler, üniversitelerde varolan girişimcilik hareketleri, özel üniversite sayılarındaki artışlar vb. gelişmelerin uzun müddette zarara veya geri dönülemez yıkımlara yol açmaması için çeşitli objektif kontrol mekanizmalarınca denetlenmesini zorunlu kılmaktadır. Aksi takdirde niteliği kaybetmek ve üniversitelerin ve eğitim alan öğrencilerin modern kapitalizmin kölesi olmaktan kurtulamayacağını söylemek işten bile olmayacaktır.

KAYNAKLAR

Alkibay, S., Orhaner, E., Korkmaz, S., Sertoğlu, Ermeç, A., (2012), “Üniversite Sanayi İşbirliği Çerçevesinde Teknoparklar, Yönetimsel Sorunları ve Çözüm Önerileri,” *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(2):65-90.

Anderson, E. R., (1990), “The Advantages and Risks of Entrepreneurship,” *American Association of University Professors*, 76(5): 9-14.

Arap, K. S., (2014), “Üniversite-Kent Etkileşiminden Beklentiler”, *Toplum ve Demokrasi*,17-18, (2014):105-119.

Aslan, G., (2010), “Öğretim Üyelerinin Girişimci Üniversite ve Üniversite Sanayi İşbirliği Kavramlarına İlişkin Görüşleri,” *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 179-185.

- Aslan, Hüsamettin. (2007), Epistemik Cemaat. Paradigma Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul.
- Aydın, İ. (2006), Sosyal Bilimlerde Araştırmadan Yayına Etik Değerler, *Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık, 1. Ulusal Kurultay bildirileri* (Ed: Kasım Karakütük). Ankara, 71-80.
- Babalola, O., Grant-Kels, J. M. and Parish, L. C. (2012), "Ethical Dilemmas in Journal Publication", *Clinics in Dermatology*, 30(2): 231-236.
- Bodenheimer, T. (2000), "Uneasy Alliance: Clinical Investigators and the Pharmaceutical Industry", *Health Policy Report*, 342 (20): 1539-1544.
- Boratav, K. (2006), Sosyal Bilimler Veri Tabanı Çalışmalarında Tarihsel Perspektif, *Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık, 1. Ulusal Kurultay bildirileri* (Ed: Kasım Karakütük). Ankara. ss. 11-16.
- Büken, N., Ö. (2006), Türkiye Örneğinde Akademik Dünya ve Akademik Etik, *Hacettepe Tıp Dergisi*, 37: 164-170.
- Bülbül, T. (2004), Bilimsel Yayınlarda Etik. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(15): 53-61.
- Büyüksulu, A. R., (2010), Akademik Kapitalizm ve Küresel Üniversitelerin Yükselişi, Derin Yayınları, İstanbul.
- Cansız, M., (2017), "2023'e Doğru Türkiye Teknoparkları", T. C. Kalkınma Bakanlığı Yayın No:2972.
- Day, R. A. (2001), Bilimsel Bir Makale Nasıl Yazılır ve Yayımlanır. Çeviri: Gülay Aşkar Altay. 7. Basım. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Eser, E., (2012), "Küreselleşme Süreci ve Eğitime Etkisi", *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2):211-224
- Estermann, T., Nokkola, T. and Steinel, M. (2011), *University Autonomy in Europe II: The Scorecard*, Brussels: European University Association.
- Gillin CT. (2002), "The bog-like ground on which we tread: Arbitrating Academic Freedom in Canada", *The Canadian Review of Sociology and Anthropology*, 39: 301-22.
- Gözek, S., (2006), Girişimci Adayının Özellikleri, Girişimcilik Eğilimleri ve Girişimci Adayına Sağlanan Destekler, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Greenough, W., McConnaughay, P. J. ve Kesan, J. P., (2007), Defining Values for Research and Technology: The University's Changing Role, Rowman&Littlefield. (içinde Miler, T., (2007), The Governmentalization and Corporatization of Research, p. 189-209).
- Nalbantoğlu, H. Ü., (2003), "Üniversite A. Ş. 'de Bir 'Homo Academicus': "Ersatz" Yuppier Akademisyen", *Toplum ve Bilim*, No. 97:7-42.
- Healy, D. ve Thase, M., (2003), "Is Academic Psychiatry for Sale?", *British Journal of Psychiatry*, 182: 388-390.
- <https://aa.com.tr/tr/egitim/yokten-universitelere-akademik-tesvik-odeneği-uyarisi-/1035730>Erişim tarihi: (28.03.2018).
- <https://iahponline.files.wordpress.com/2017/03/4section11igunalturkish.pdf> Erişim Tarihi: (28.03.2018)

- İnal, K., (2012), *Dil ve politika: Dilin kökeni, etnik boyutu ve kimlikle ilişkisi*, Ankara: Ütopya Yayınları.
- İnci, O., (2008), “Bilimsel Yayında Yazarlık ve Yazarlıkta Etik Sorunlar”, *Türk Üroloji Dergisi*, 34 (1): 108-112.
- İnci, O., (2009), Bilimsel Yayın Etiği İlkeleri, Yanıltmalar Yanıltmaları Önlemeye Yönelik Öneriler, Türk Tıp Dizini.
- Kansu, E. ve Ruacan, Ş. (2002), “Bilimsel Yanıltmanın Günümüzdeki Durumu: Türleri, Nedenleri, Önlenmesi ve Cezalandırılması”, *Türk Kardiyoloji Derneği Arşivi*, 30(12), 763-767
- Kaplan, Pervin. “En İyi Üniversiteler” Sıralamaları Milyon Dolarlık Pazar Haline Geldi”, <http://www.haberturk.com/en-iyi-universiteler-siralamaları-milyon-dolarlık-pazar-haline-geldi-1897779>. Erişim Tarihi: (27.03.2018).
- Kızıltepe, Z. ve Doğançay, (2008), “Yüksek Öğrenim Başta Olmak Üzere Türk Eğitim Sisteminde Yabancı Dillerin Durumu” içinde A. Menz-C. Schroeder., Türkiye’de Dil Tartışmaları, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kiper, M., (2009), “Bölüm 4,” Türkiye Ulusal Teknoloji ve Yenileşim Kapasitesinin Geliştirilmesi için Modeller, Kore Kalkınma Enstitüsü, 167-208.
- Koermer, B., (2002), "Disorders Made to Order", *Mother Jones*, 27: 58-63.
- Köksoy, M. ve Cem, S., (1998), Yükseköğretimde Kalite ve Türk Yükseköğretimi İçin öneriler. 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Küçükcan, T. ve Gür, B., (2009), *Türkiye’de Yükseköğretim: Karşılaştırmalı Bir Analiz*, 1. Baskı, Ankara: Seta Yayınları.
- Külcü, Ö., (2005), “Kamu Üniversitelerinde Kalite Yönetimi ve Kalite Sistem Dokümantasyonu Çerçevesinde Belge Yönetimi,” Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı.
- Kwiek, M., (2002), “Yükseköğretimi Yeniden Düşünürken Yeni Bir paradigma Olarak Küreselleşme: Gelecek İçin Göstergeler, (Çeviren: Emrah Akbaş), *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(1):132-154.
- Karakaya, M. F., (2012), “Ecce Homo Academicus”, *Sosyoloji Dergisi*, 3(25): 103-111.
- McCarty, (2002), Bilgi Kültürü, Çev: Figen Yılmaz, Kitap Matbaası, İstanbul.
- Miler, T., (2003), “Governmentality or Commodification?”, *US Higher Education. Cultural Studies*, 17 (6): 897-904.
- Moffatt, B. ve Elliott, C., (2007), “Ghost Marketing: Pharmaceutical Companies and Ghostwritten Journal Articles”, *Perspectives in Biology and Medicine*, 50(1): 18-31.
- Moncrieff, J., (2009), İlaçla Tedavi Efsanesi: Psikiyatrik İlaç Kullanımına Eleştirel Bir Bakış, Metis Bilim 12.
- Moynihan, R., (2014), The Intangible Magic of Celebrity Marketing. <http://journals.plos.org/plosmedicine/article?id=10.1371/journal.pmed.0010042>
- Moynihan, R., Heath ve Henry, D., (2002), “Selling Sickness: The Pharmaceutical Industry and Disease Mongering”, *British Medical Journal*, 324(7342): 886-891.
- Odabaşı, Y., (2006), “Değişimin ve Dönüşümün Aracı Olarak Girişimci Üniversite”, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(1):-104.

Odabaşı, Y., (2007), “21. Yüzyıl’ın Üniversite Modeli Olarak Girişimci Üniversiteler”, *Değişim Çağında Yükseköğretim Global Trendler-Paradigmalar Yönelimler*, İzmir:Yaşar Üniversitesi Yayını, 117-133.

Okumuş, K., Yurdakul, H. İ., (2017), “Akademisyenlerin Akademik Teşviğe İlişkin Görüş ve Düşünceleri”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 58:145-156.

Özder, H., (2017), Küreselleşme ve Akademik Kapitalizm: KKTC ve Türkiye Yükseköğretim Sistemleri, *Gaile Dergisi* 407. Sayısı. (Küreselleşme ve Akademik Kapitalizm: KKTC ve Türkiye Yükseköğretim Sistemleri (2)*).

Özer, Y. E., (2011), “Girişimci Üniversite Modeli ve Türkiye,” *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(2):85-100.

Pahuja, A. ve Sanjeev, R., (2015), “Introduction to Entrepreneurship”
https://www.researchgate.net/publication/301659818_Introduction_to_Entrepreneurship.
Erişim Tarihi: (30.03.2018)

Peters, M. A. ve Bulut, E., (2014), *Bilişsel Kapitalizm! Eğitim ve Dijital Emek*, NotaBene Yayınları, Ankara. (İçinde Miler, Toby. Eğlence, Kar ve İmparatorluk Uğruna: Üniversite ve Elektronik Oyunlar.

Röpke, J., (2000), “The Entrepreneurial University: Innovation, Academic Knowledge Creation and Regional Development in A Globalized Economy”, *Similarity and Difference in The Process of Economic Growth in Germany and Japan After World-War-II to The Present Time*.

Sakıncı, S., Bursalıoğlu, A. S., (2012), “Yükseköğretimde Küresel Bir Değişim: Girişimci Üniversite Modeli”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(2):92-99.

Schulte, P. (2004), “The Entrepreneurial University: A Strategy For Institutional Development”, *Higher Education in Europe*, 29(2):187-191.

Sciascia, S., De Vita, R., (2004), “The Development of Entrepreneurship Research,” *Liuc Papers n. 146, Serie Economiaaziendale* 19.

Sümer, C. (1998), “Türkiye’de Psikoloji Uygulama, Araştırma ve Yayınlarında Etik İlkeler; Tartışma I”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 13(41):77-79.

Şentürk, İ., (2008), “Pierre Bourdieu’nun Neoliberalizm Eleştirisi Bağlamında Eğitim Yönetimini Yeniden Düşünmek”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2):73-98

Takan, M., (2000), *Bankalarda Toplam Kalite Yönetimi*. Adana: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları no:217.

Tekeli, İ., (2003), *Eğitim üzerine Düşünmek*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

Turhan, M., Erol, Y. M., (2017), “Akademisyenlerin Akademik Teşvik Ödeneğine İlişkin Görüşleri”, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3): 281-296.

TÜBA., (2002b), *Bilimsel Araştırmada Etik ve Sorunları*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları

TÜBA., (2002a), *Bilim ve Eğitim: Bilimsel Toplantı Serileri: 2, TÜBİTAK*

Uğurlu, Göksu. “Piyasalaşan Akademi ve Bilginin Üretimi Üzerine Bir Deneme”,
<https://viraverita.org/yazilar/piyasalasan-akademi-ve-bilginin-uretimi-uzerine-bir-deneme>
Erişim Tarihi: (26.03.2018)

Vatansever, A., Gezici Yalçın, M., (2016), "*Ne Ders Olsa Veririz*": *Akademisyenin Vasıfsız İşçiyeye Dönüşümü*. 4. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Yıldız, G., Ardiç, K., (1999), "Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi", *Bilgi Dergisi*, 73-82.

Yıldız, N., (2008), "Neoliberal Küreselleşme ve Eğitim", *D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11:13-32.

Yücel, T., (1997), "Türkiye'de Bilim Dili", içinde Akalın, E., Aydoğdu, H. ve Saraoğlu, R., *Bilim, Bilim Politikası ve Üniversiteler*, Ankara: Bağlam Yayıncılık. (109-112).

Yükseköğretim Kurulu, (2007), *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*, Ankara.

Weed, D. L. (2002), *Preventing Scientific Misconduct. The Ethical Dimensions of Biological and Health Sciences*. (Ed: R. E. Bulger, E. Heitman, S. J. Reiser). USA: Cambridge University Press. 78-86.

World Bank. (2008), *Turkey-Higher Education Policy Study. Volume 1: Strategic Directions for Higher Education in Turkey*. (Report No: 39674 – TU). Washington, DC: World Bank.